

Hjort i elgskogen! Hvorfor synker elgvektene, men ikke hjortevektene i samme område?

Erling L. Meisingset

Norsk Institutt for Bioøkonomi

22.03.2024

Elgbestanden halvert på 20 år

Hvordan gikk jakta forrige sesong og hva kan det si oss om elgen og hjorten i Agder?

Høsten 2022 ble det igjen satt fellingsrekord og det ble for første gang felt flere hjort enn elg i Agder.

Elgen sliter med klimaendringene: Hjorten kan bli den nye skogens

13:43:20 Vestfold og Telemark Nyhetssenter TV Radio Vestfold Radio Telemark Tips oss

Radmagre elgkalver bekymrer jegere – noen veier kun halvparten av det de skal

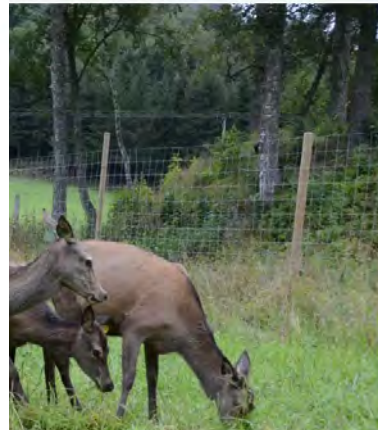
Jaktleder Tarjei Lia fra Drangedal er en av flere som er bekymret for fremtiden til skogens konge.

Hålls Fridtjof Skumsvill
Journalist
Fredrik Hanssen
Journalist
Randi Bendal Hagen
Journalist
Marte Ellen Noreng Tjønn
Journalist

Virkeportalen fra Drangedal
Publisert 8. nov. kl. 20:37

MAGER FANGST: Espen Håastveit Kristoffersen og Tarjei Lia ser på kalven jakttaget tok sist helg. Den veide 32 kilo.
FOTO: RANDI BENDAL HAGEN / NRK

Må skogens konge abdisere til fordel for hjorten?

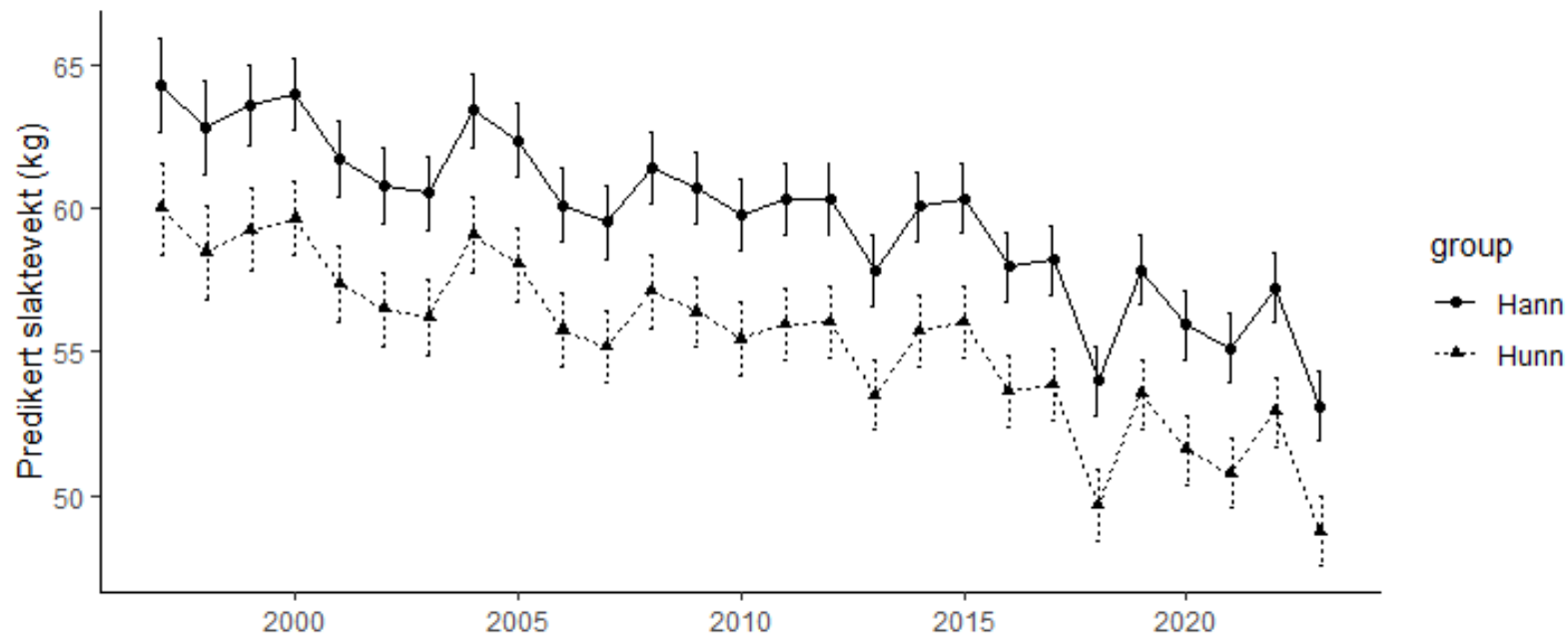
Elgen trives ikke så godt når det er varmt. Biologene ser at elgbestanden går ned, mens hjortebestanden går opp.

Av Eilina Melteig
Publisert 21. okt. 2022

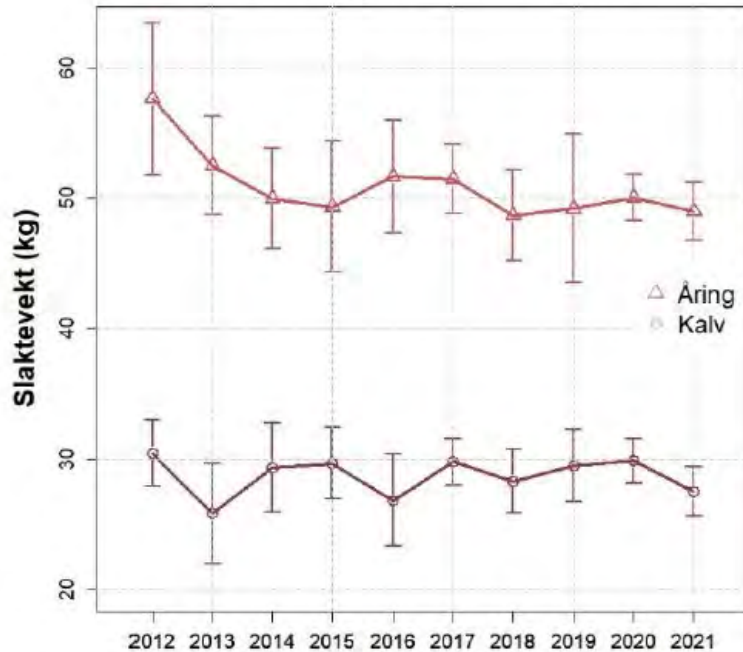
700 x 525

Slaktevekter elgkalv på Østlandet

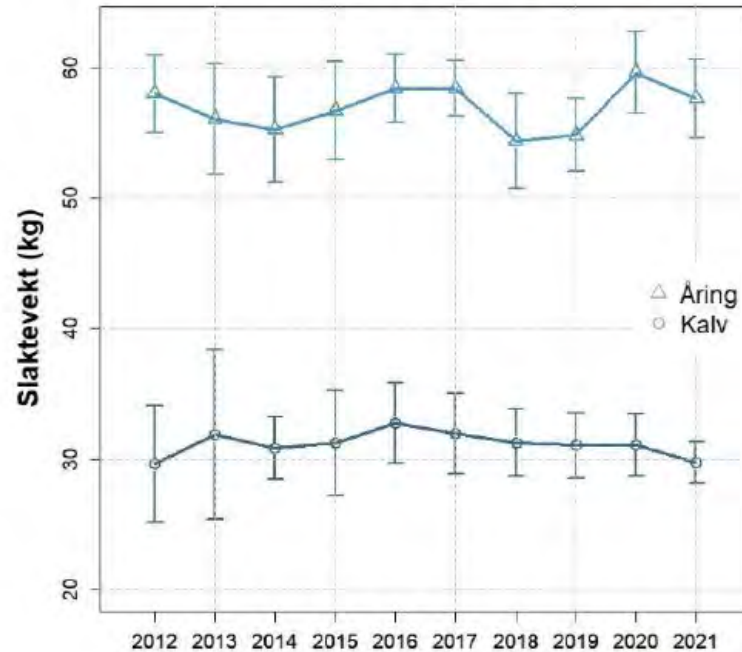

Slaktevekter for hjort på Østlandet

Vestfold og Telemark - koller

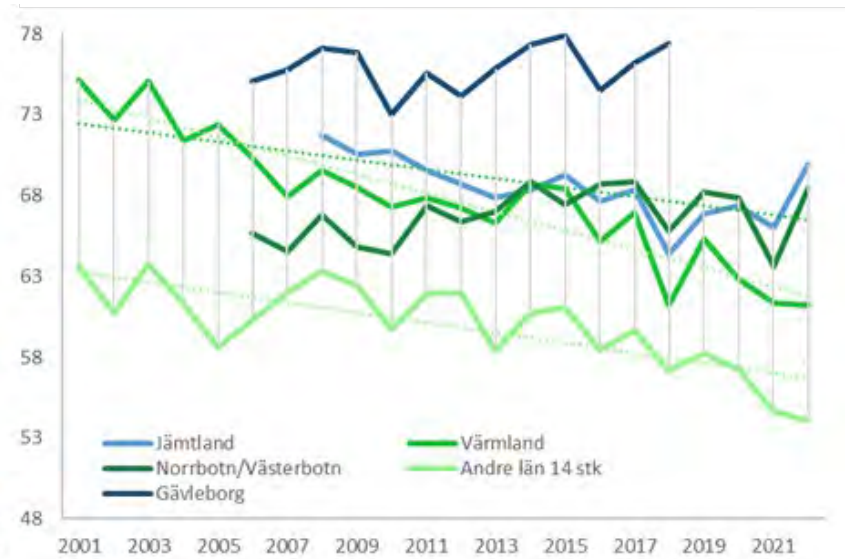
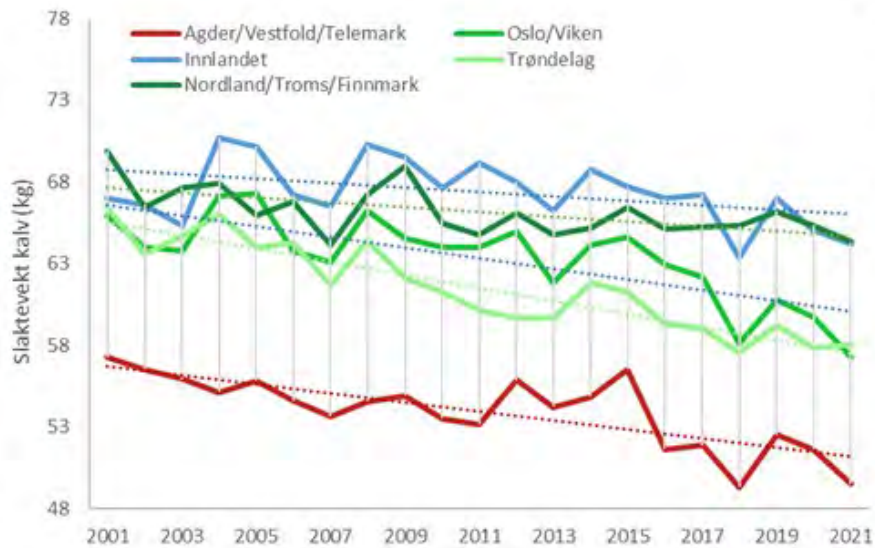

Vestfold og Telemark - bukker

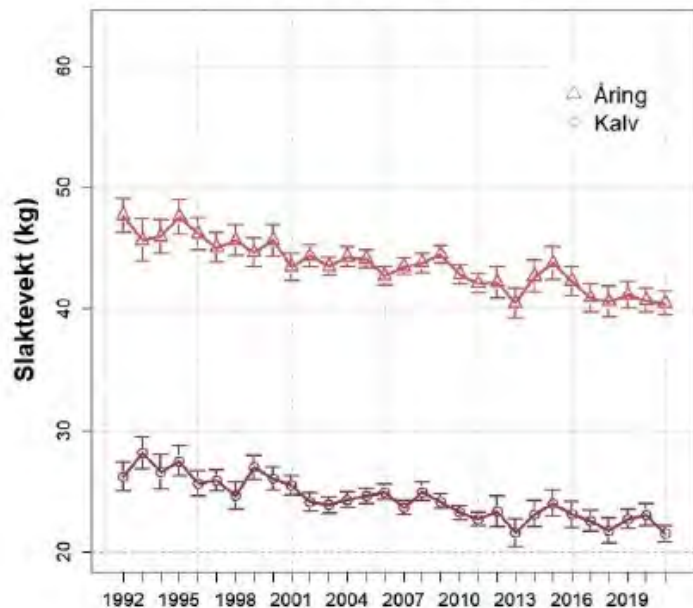

Nedgang i elgvekter over hele Scandinavia

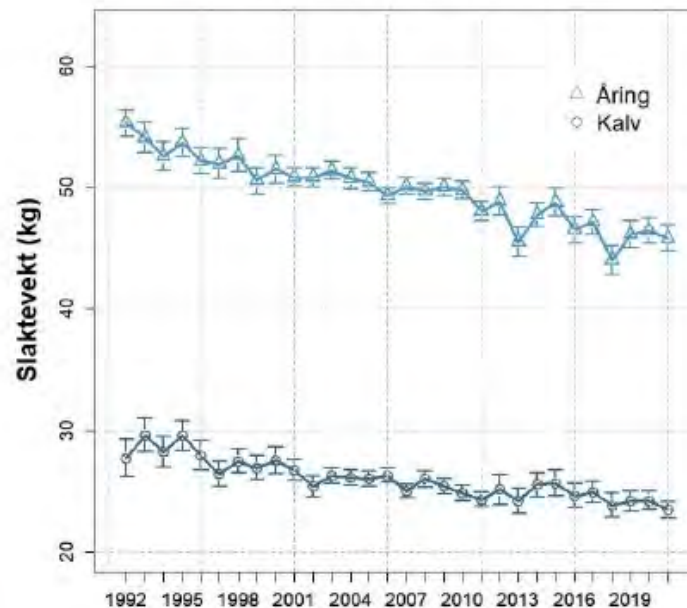

Utvikling i slaktevekt for hjort på Vestlandet

Vestland nord - koller

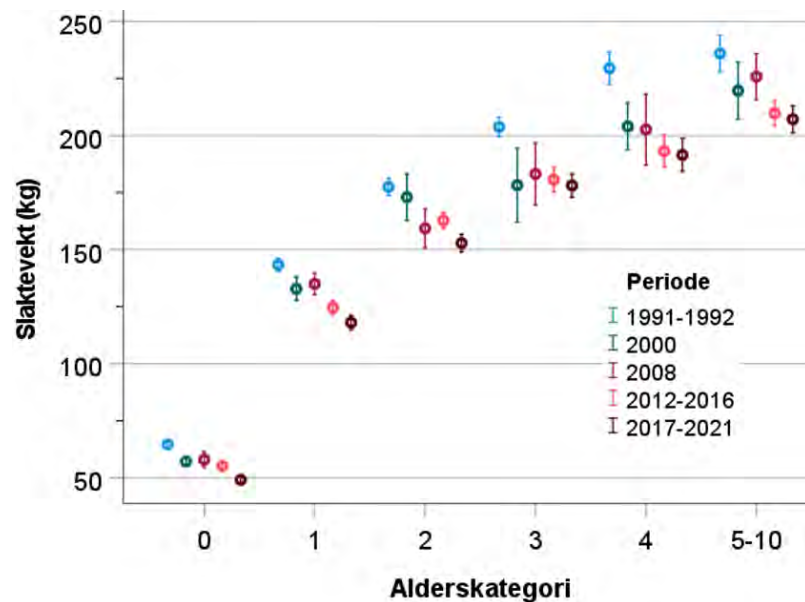

Vestland nord - bukker

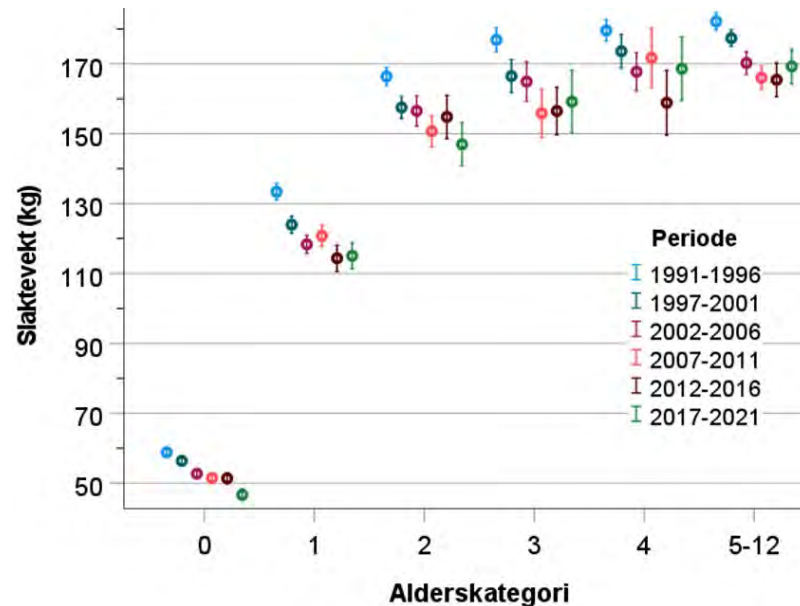

Nedgang i alle aldersgrupper (Telemark og Vestfold)

Okser

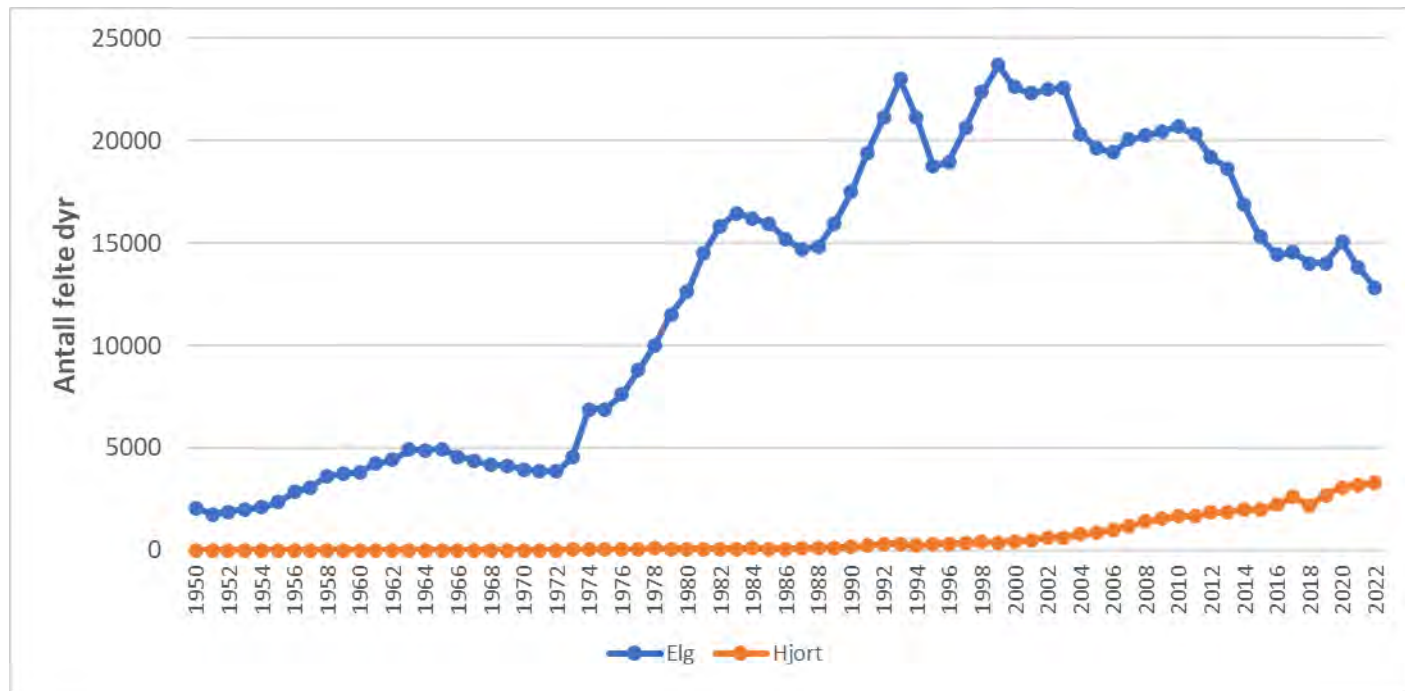

Kyr

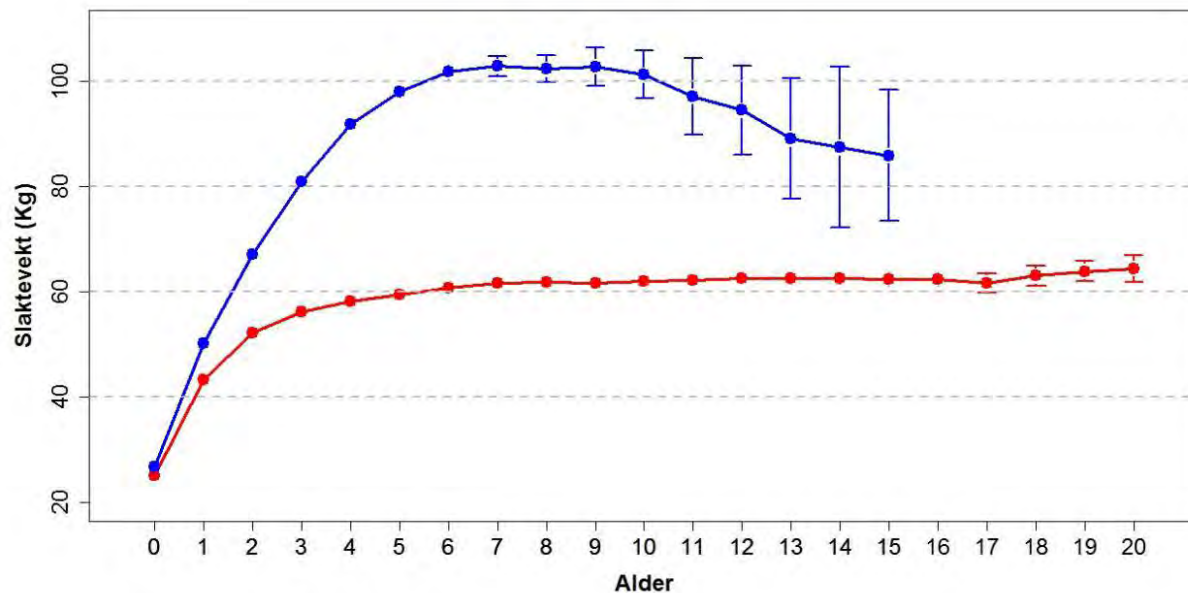
Antall felte elg og hjort på Østlandet

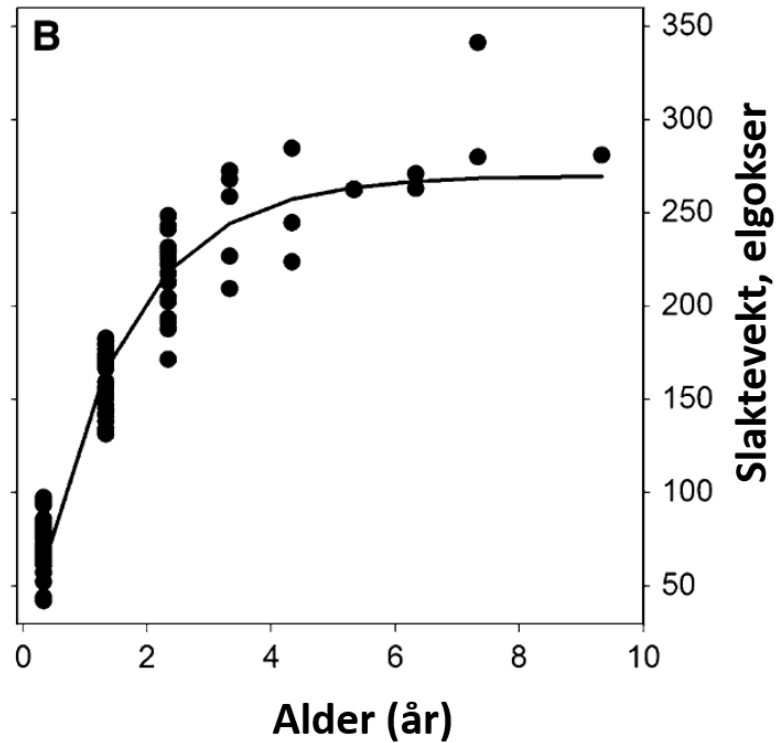
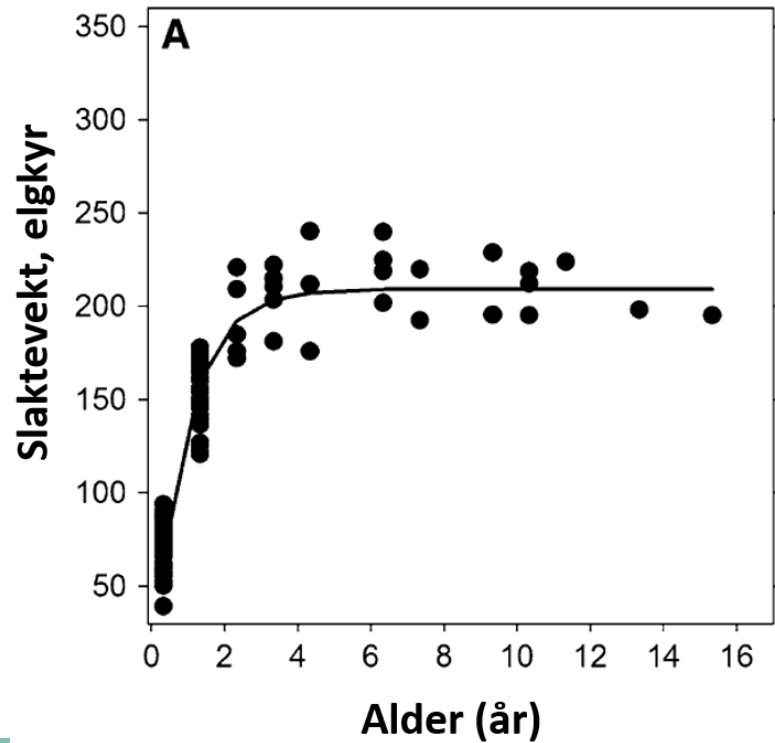

Hva vet vi?

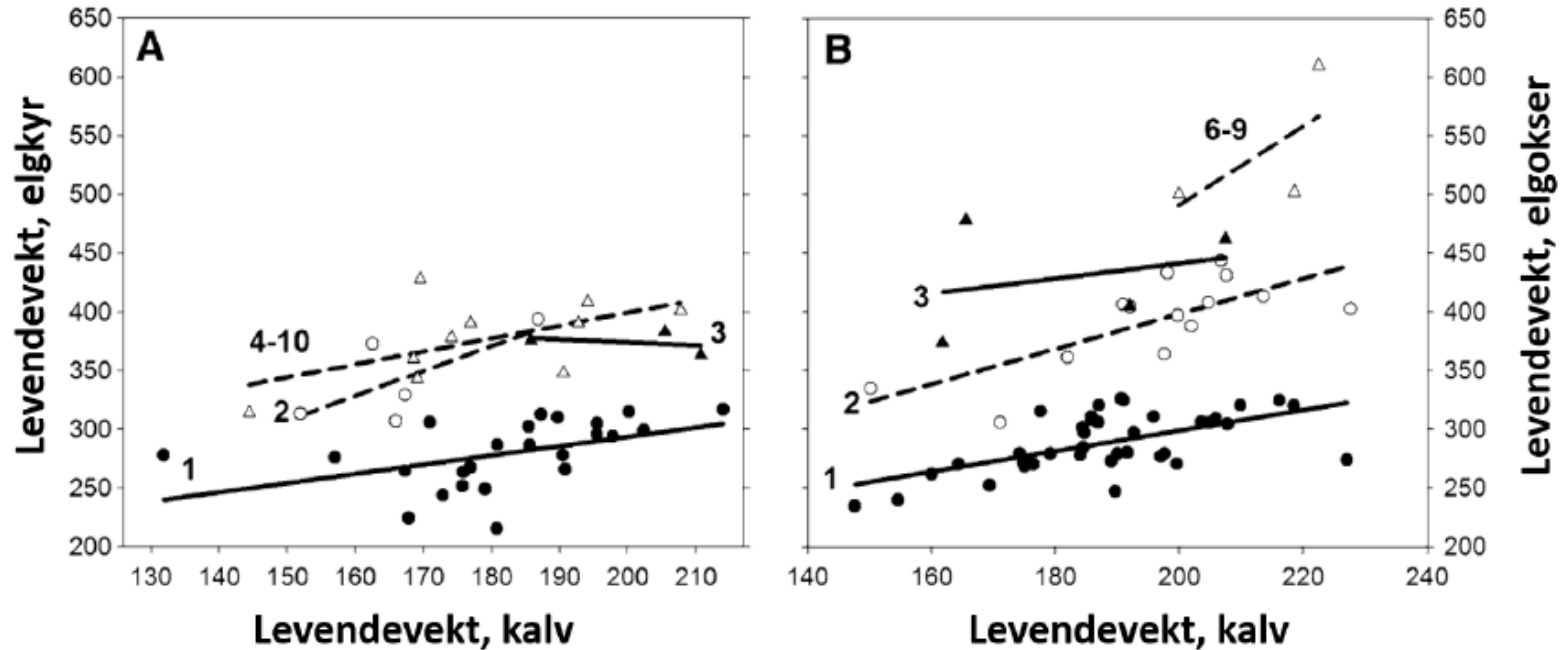

Hjortens vektutvikling

Tunge kalver blir tunge voksne

Vi vet at:

- En dårlig start på livet vil forfølge kalven hele livet.
- En liten kalv:
  - vil forbli liten resten av livet
  - redusert overlevelsessjans
  - mindre produktiv som voksen

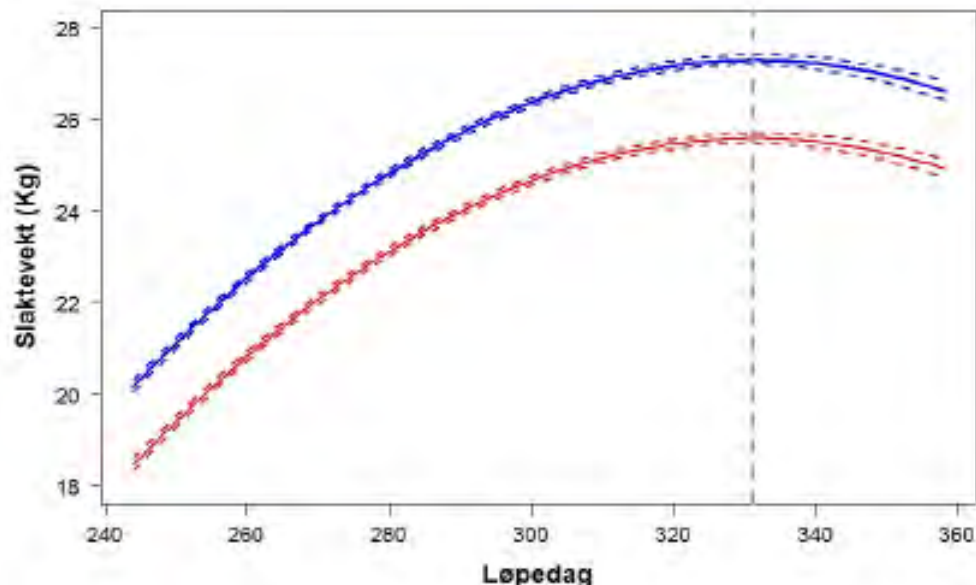
Hvor bør fokuset ligge?

Så et fokus på det første leveår er viktig!

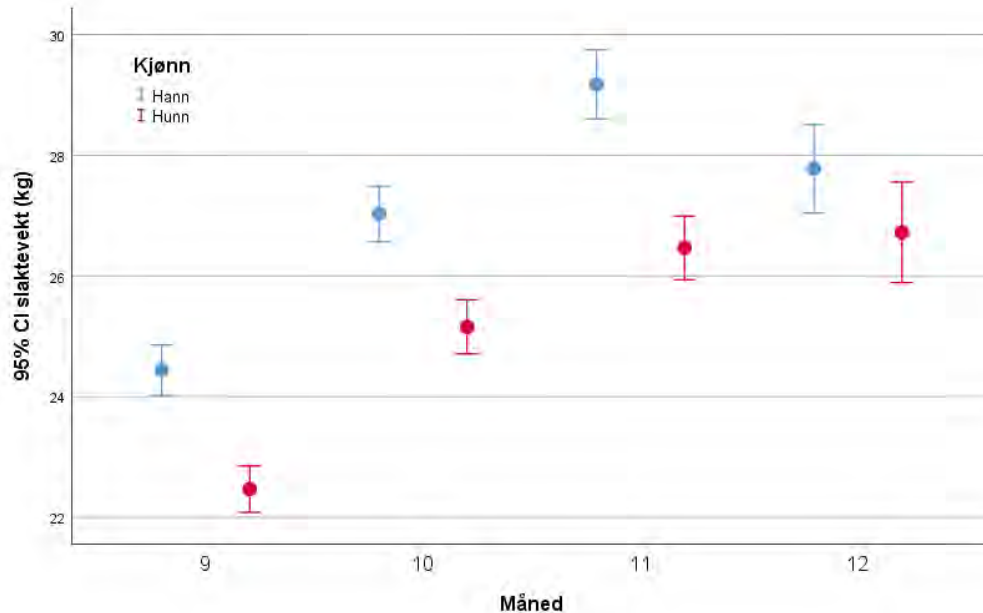
Tidspunkt på høsten viktig (når den blir skutt)

Solberg et al. 2017

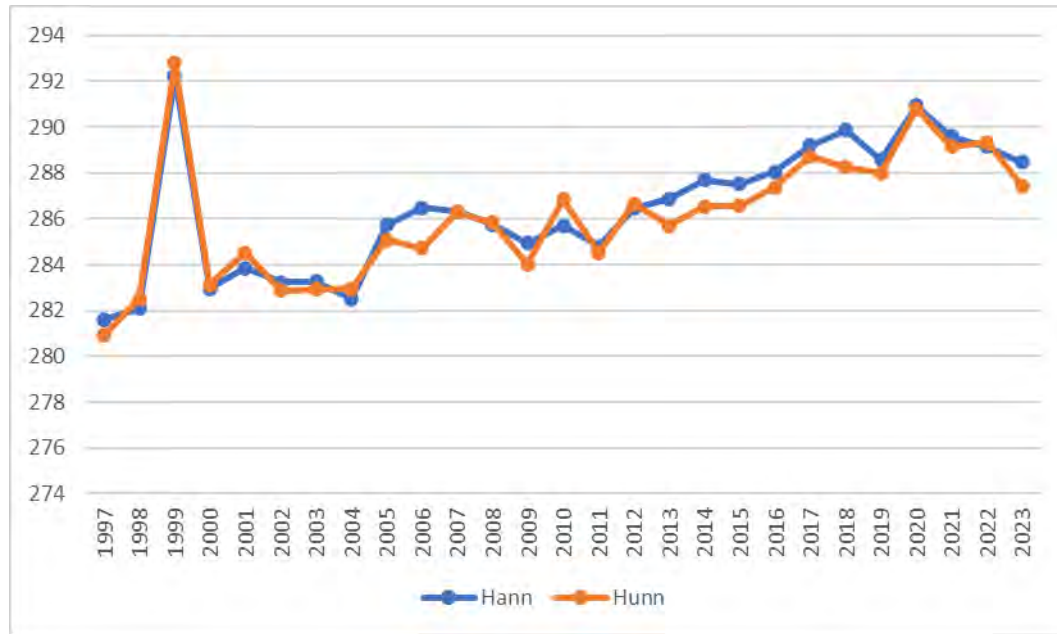
- Men de individuelle forskjellene endres ikke utover høsten

Stor vektøkning for kalvene

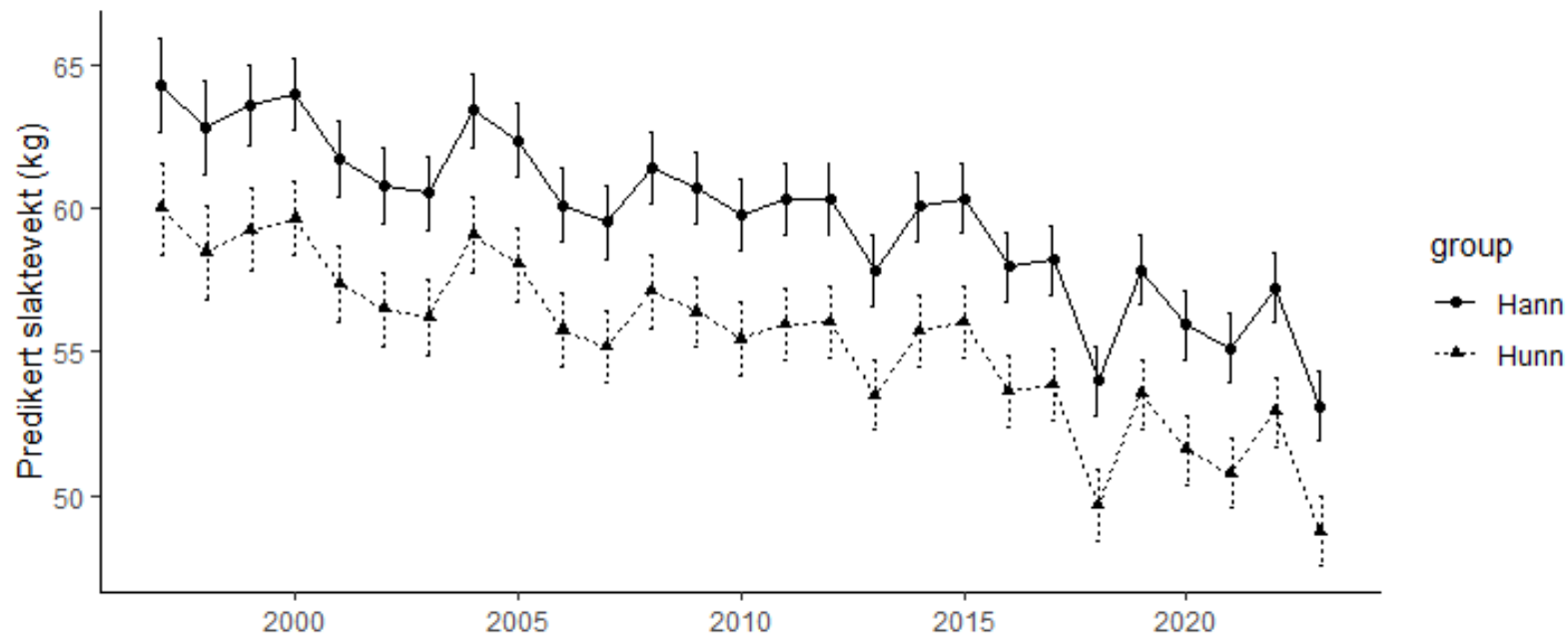

- Hannkalver: 4,7 kg tyngre i november enn i sept (19 %)
- Hokalver: 4 kg tyngre i november enn sept (18 %)

Årlig snittdato for felling av elgkalver

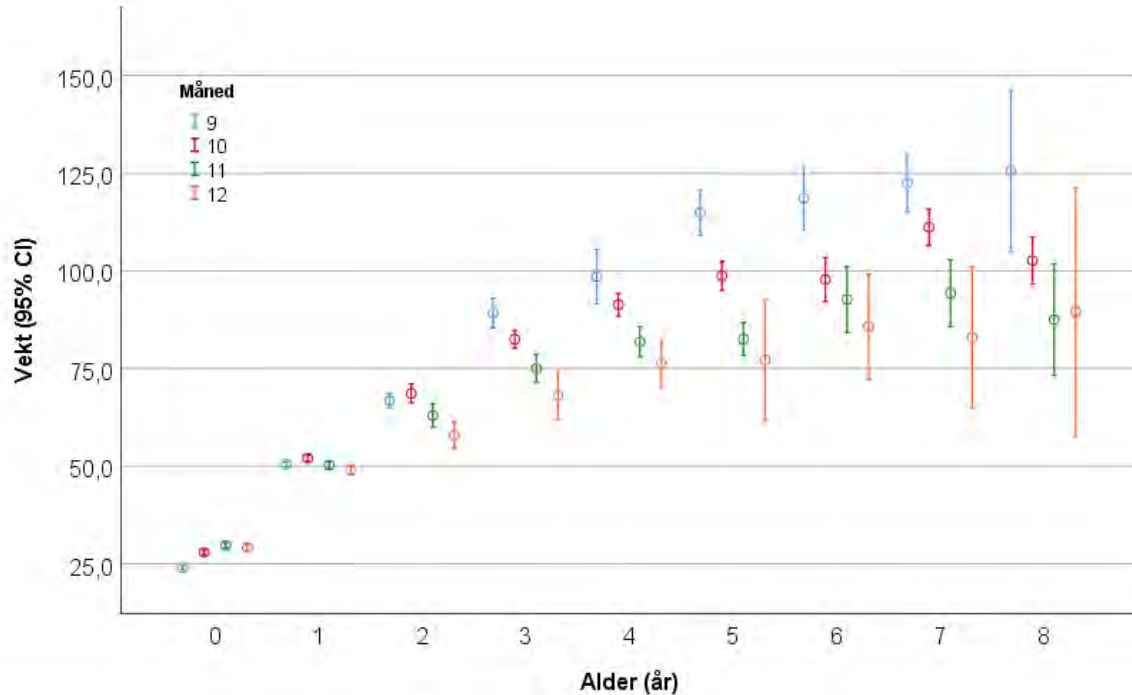

Slaktevekter elgkalv på Østlandet

Vektutvikling gjennom høsten - Bukker

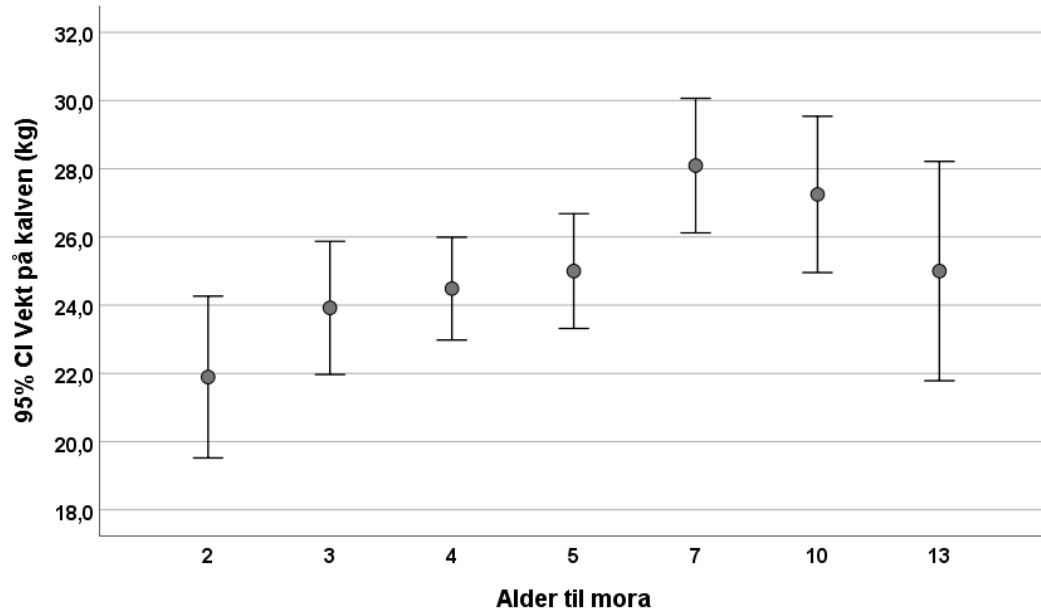

Bukker 4 år og eldre
– Redusert vekt (i snitt) med 10-15 kg pr måned fra september

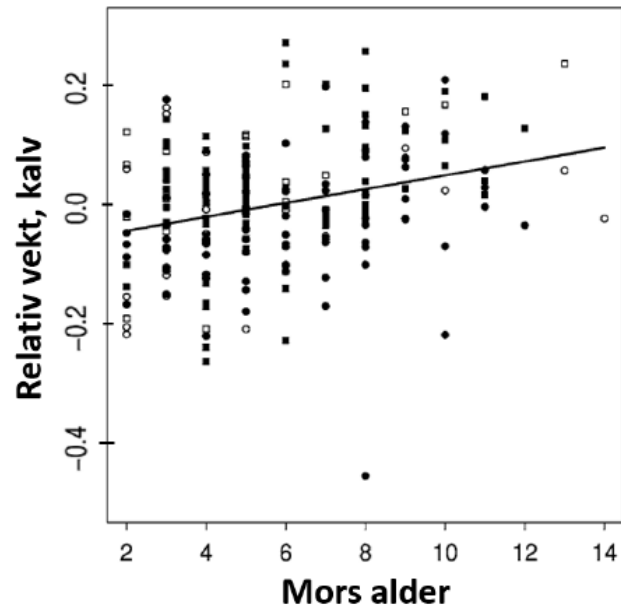
5 års bukker: 33 %
av lettere i des. enn i sept.

Moras alder påvirker vekta til hjortekalven

(og det samme gjør vekta)

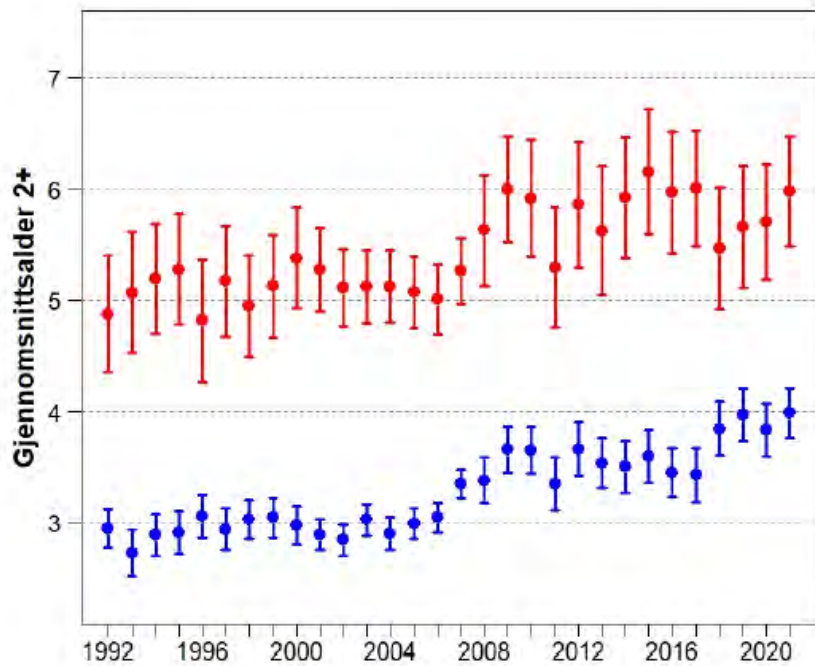

Effekt av mors alder og vekt på elgkalven

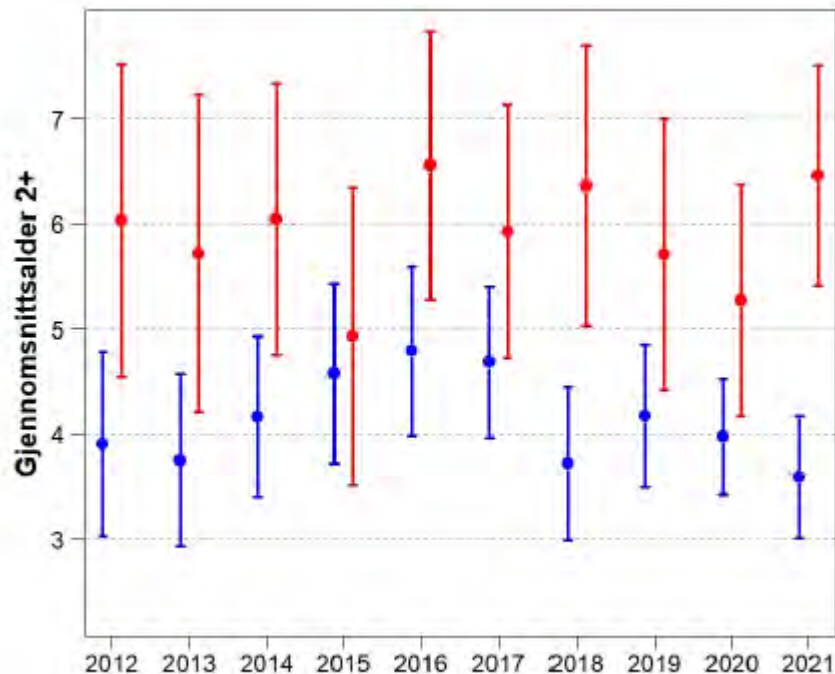

Aldersutvikling i bestanden for hjort

Nord-Vestlandet

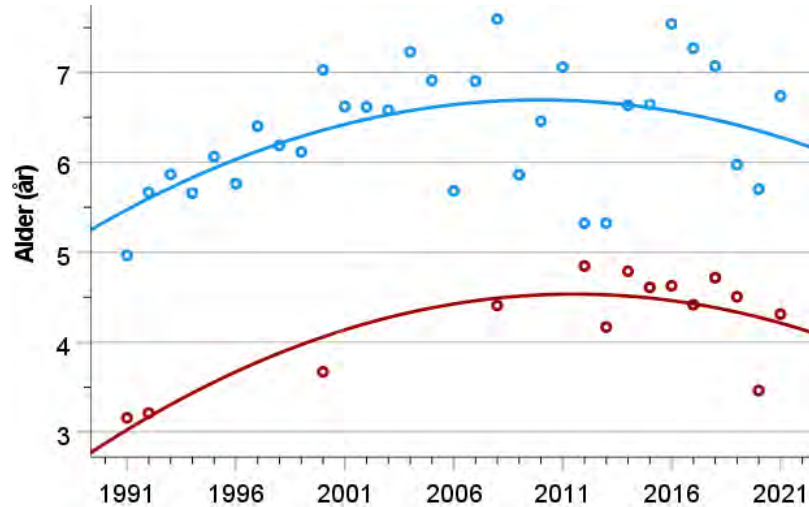

Vestfold og Telemark

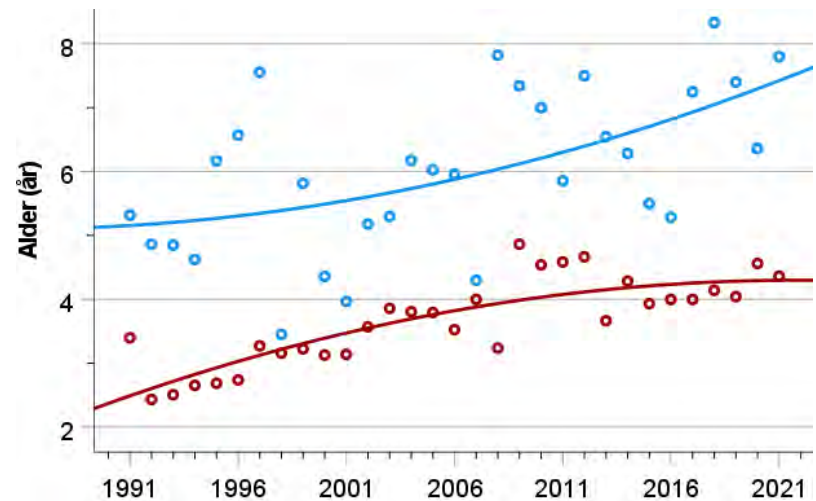

Aldersutvikling i elgbestanden

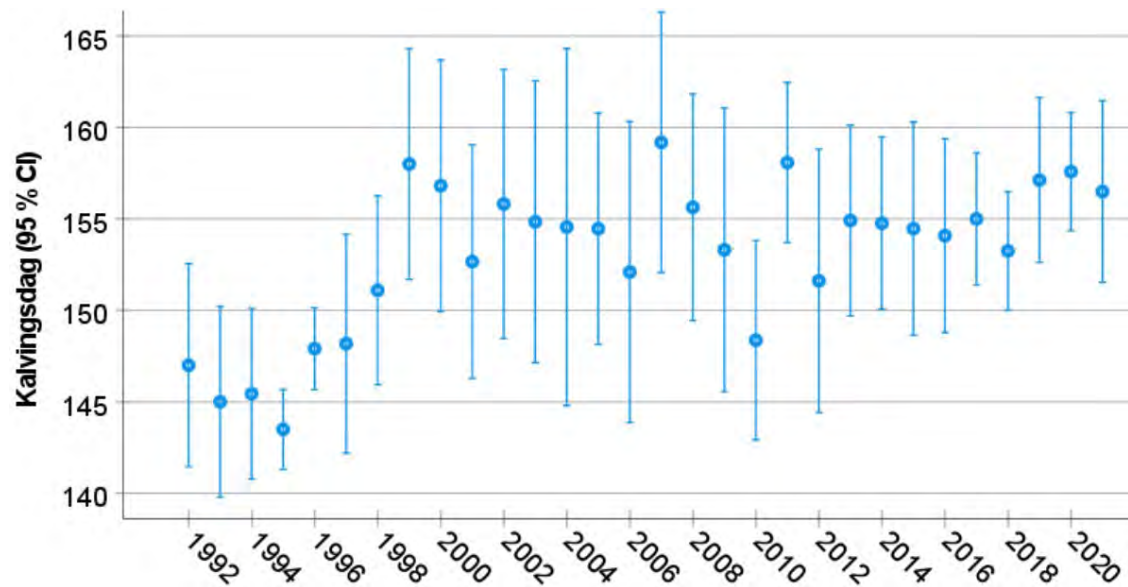
Telemark og Vestfold

Hedmark

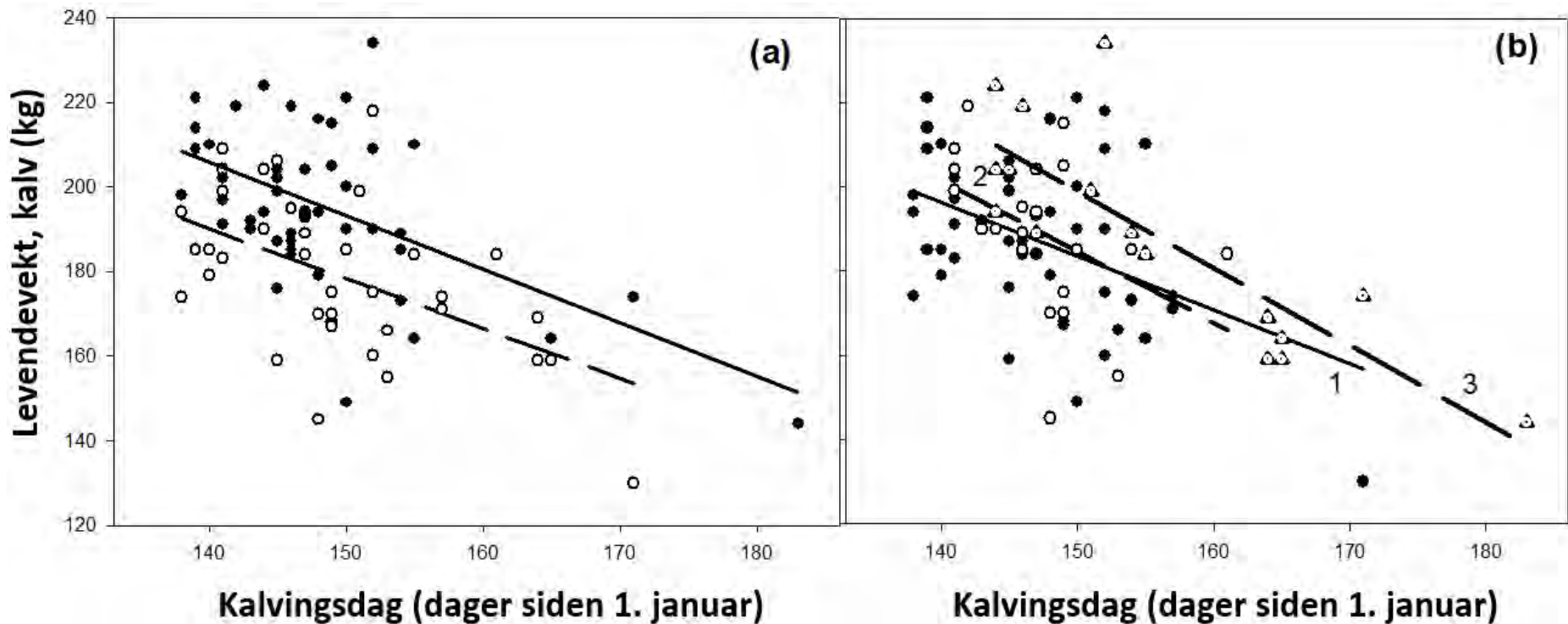

Endring i kalvingsdag

Viktig å være født til riktig tid

Hva så med hanndyra. Spiller de noen rolle?

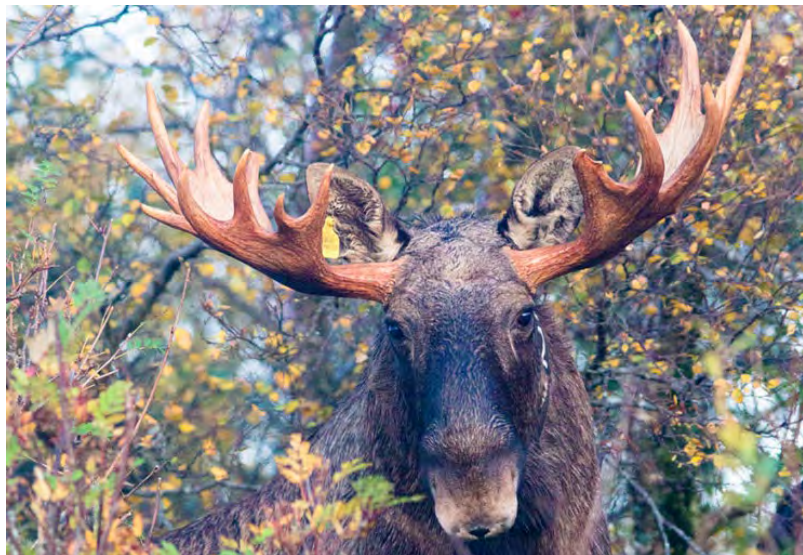
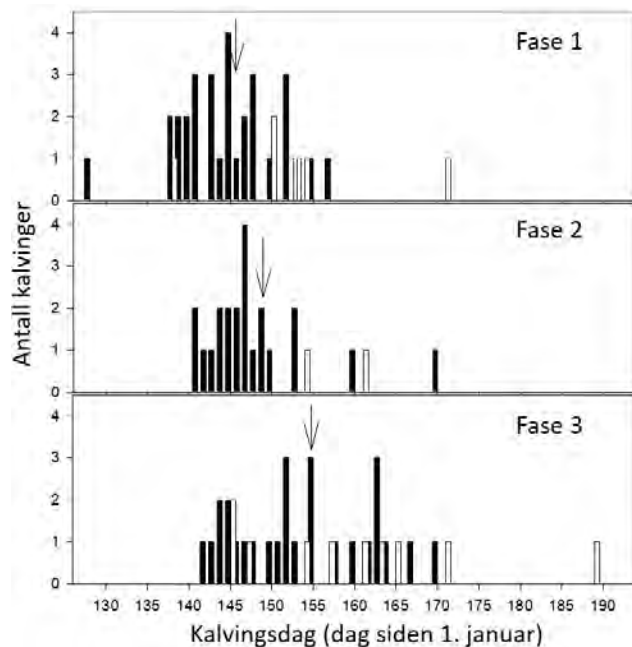

Foto: Endre Ofstad

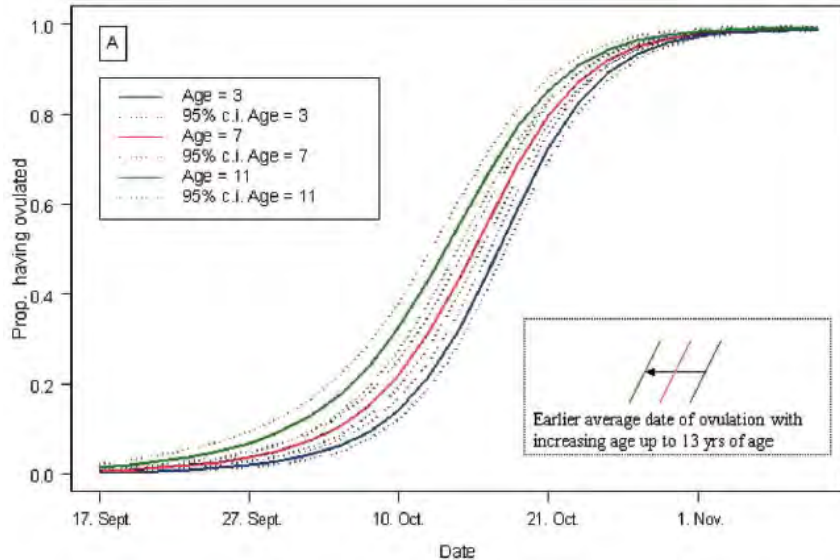
Kalvingsdato ift hanndyra (Vega)

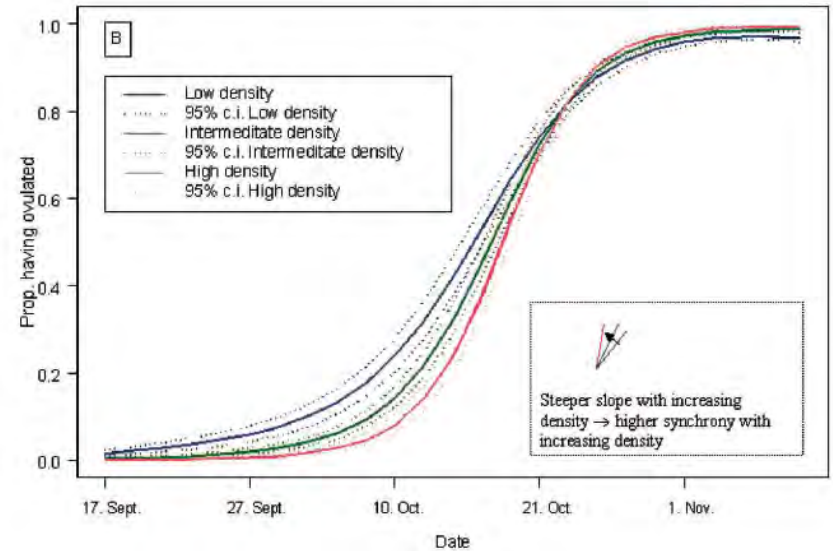
- Fase 1:
  - Andel okser ca 45% - snitt alder 2,3 år
  - Snitt tidspunkt 25. mai
- Fase 2
  - Andel okser ca 40% - snitt alder 1,5 år
  - Snitt tidspunkt 29. mai
- Fase 3:
  - Andel okser ca 25 % - snitt alder 2,2 år
  - Snitt tidspunkt 5. juni

Hva påvirker parringsdato?

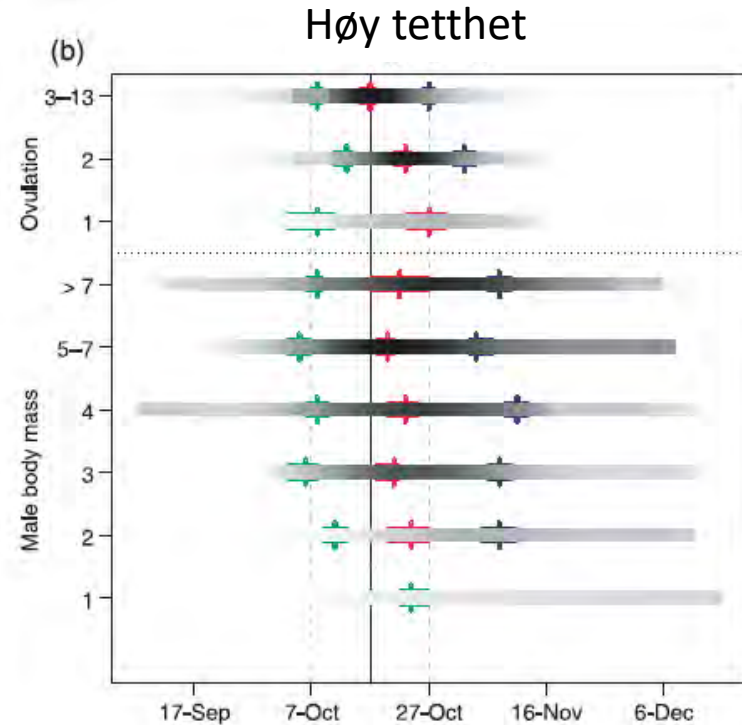
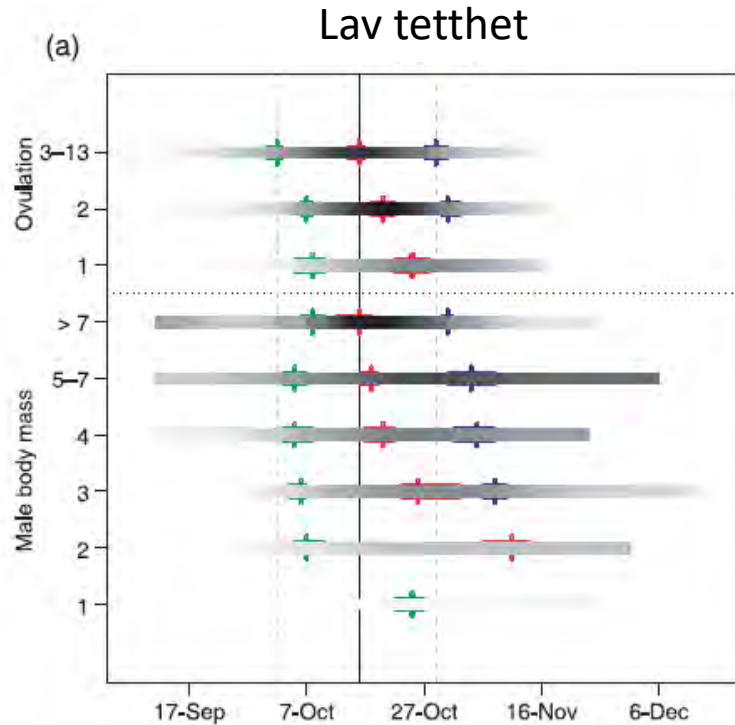
Tidligere dato for eldre koller

Senere dato ved økende tetthet

Alder på bukker ift vektnedgang og kollenes ovulering

Så langt er det uavgjort!

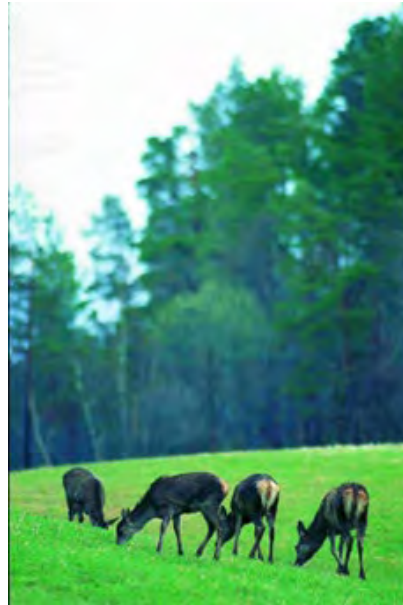

Men det er jo absolutt flere faktorer som spiller inn!

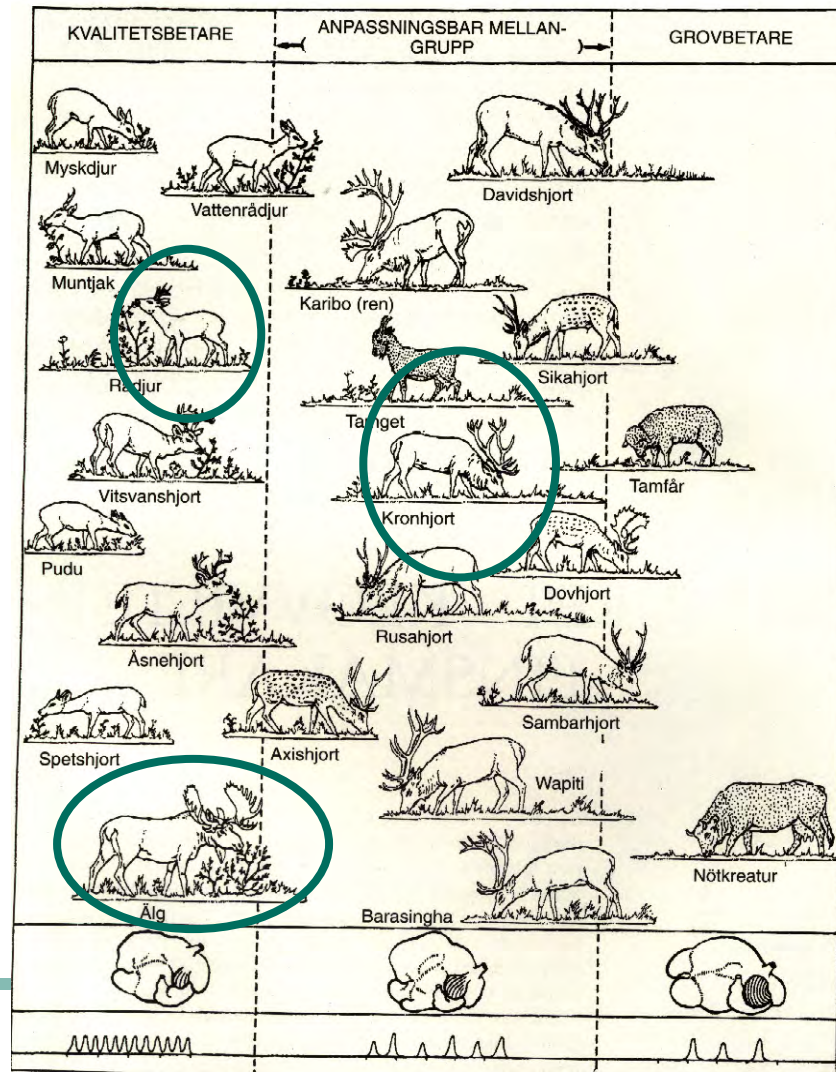

Tilpasninger hos elg og hjort

Hofmanns beiteklassifisering:

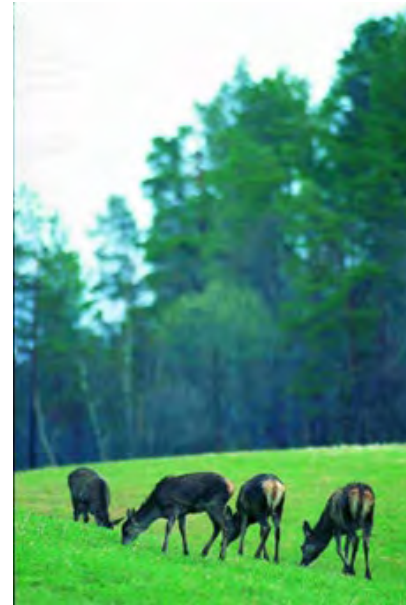
Elg og hjort har ulike
anatomiske
tilpasninger med
hensyn til diett

Tilpasninger

Browser
«Kvistbeiter» -
Mindre
tilpasningsdyktig

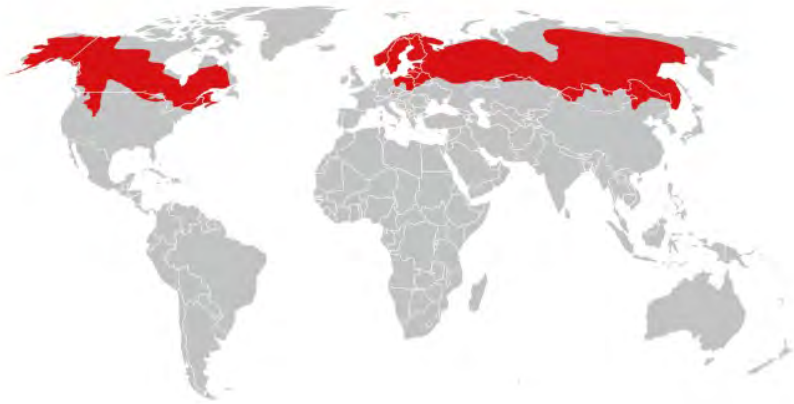
Nordlige barskoger

«Mellombeiter» –
tilpasningsdyktig

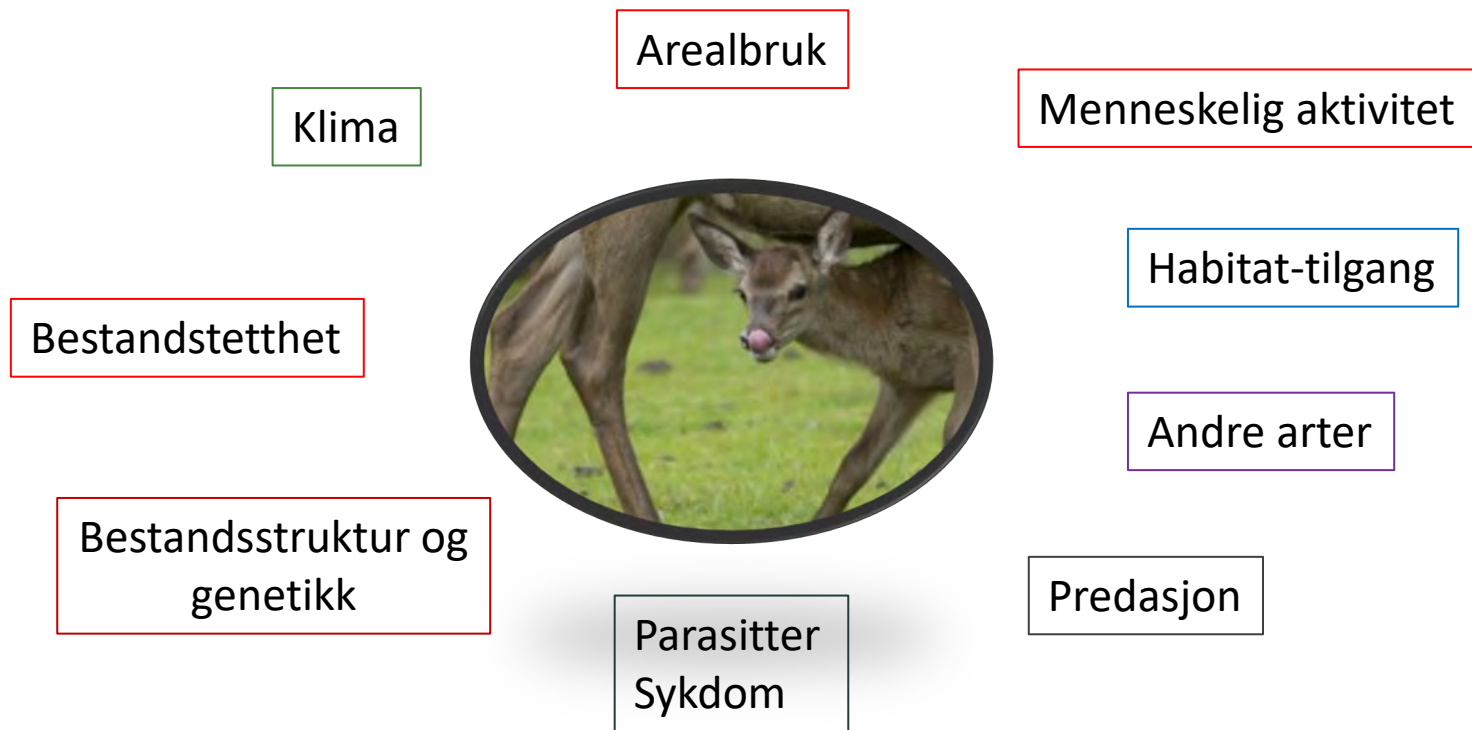
Temperte lauvskoger

Elgens og hjortens utbredelse

(IUCN Red List, versjon 3, 2017)

Påvirkningsfaktorer

Så hva påvirker vekta til kalven det første leveåret?

Snøforhold

Sesongtrekk

Tilgang til høyereliggende habitat

Arealbruk

Klima

Habitat-tilgang

Vekstforholda om våren
(og sommeren)

Variierende topografi

Bestandstetthet

Tilgang på høykvalitets områder

Tilgang på høykvalitets beite

Født i «riktig» år

Andre arter

Mor i riktig alder

Bestandsstruktur og genetikk

Predasjon

Født til riktig
tidspunkt

Parasitter
Sykdom

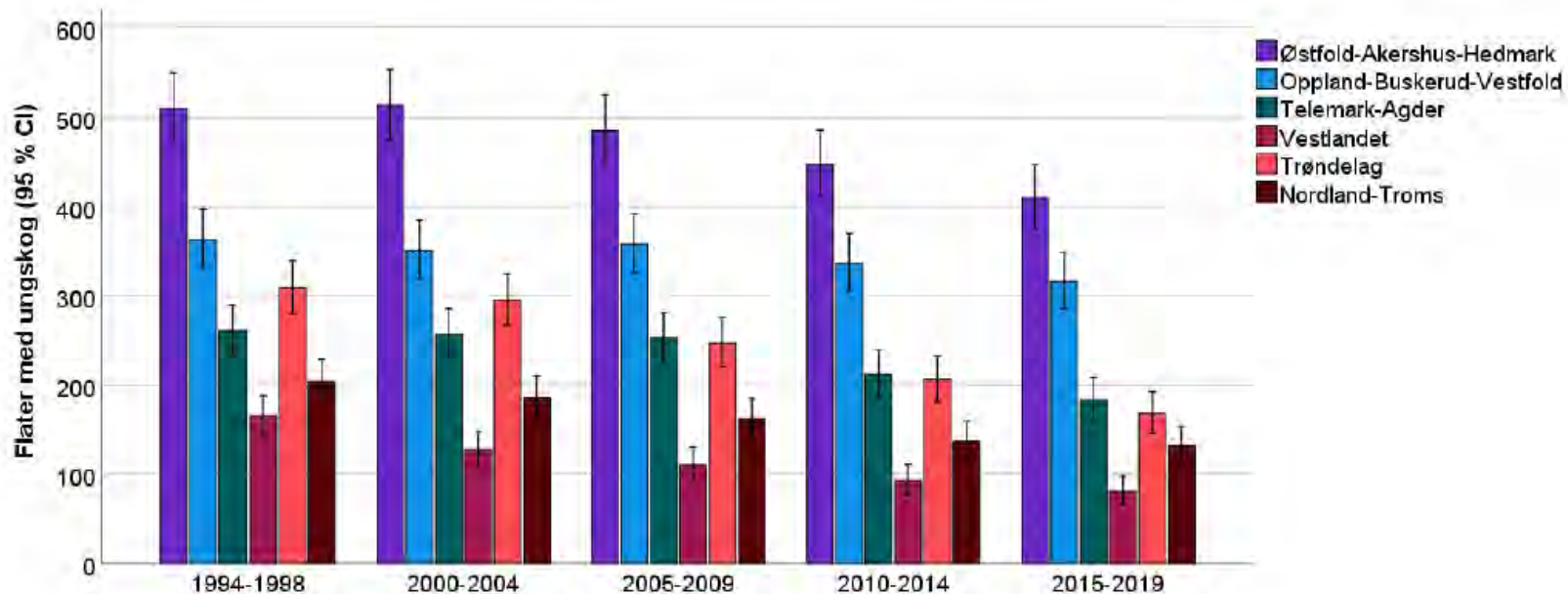
Endringer i habitatene påvirker beitetilgangen

- Endringer i skogen
  - Mer voksen og tettere skog, mindre ungsog
  - Mindre variert skog, mer kulturskog

Antall flater med ungskog

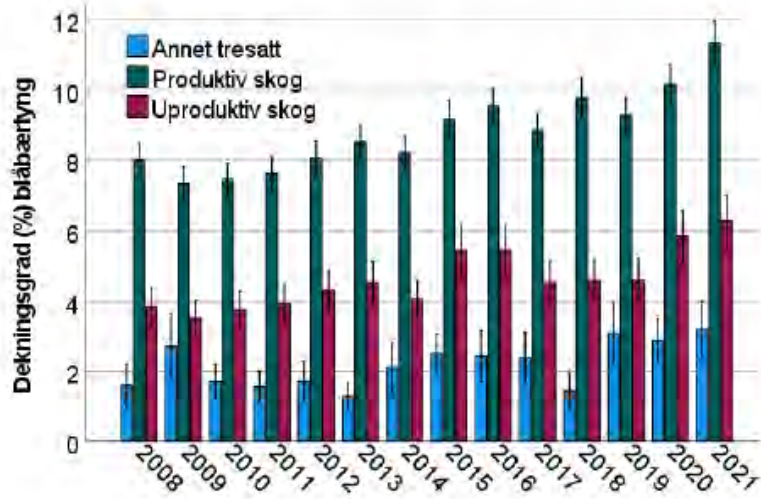

Endringer i habitatene påvirker beitetilgangen

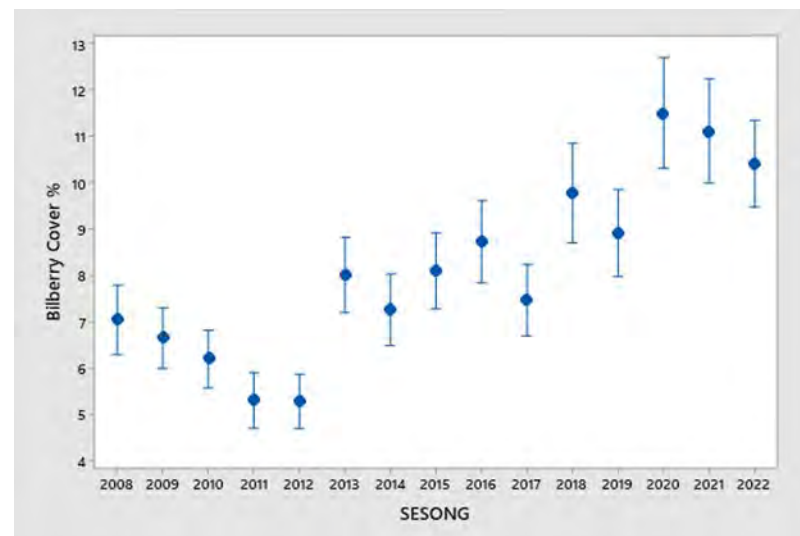
- Endringer i skogen
  - Mer voksen og tettere skog, mindre ungskog
  - Mindre variert skog, mer kulturskog
  - Mer blåbærlyng

Dekningen av blåbærlyng

Innlandet

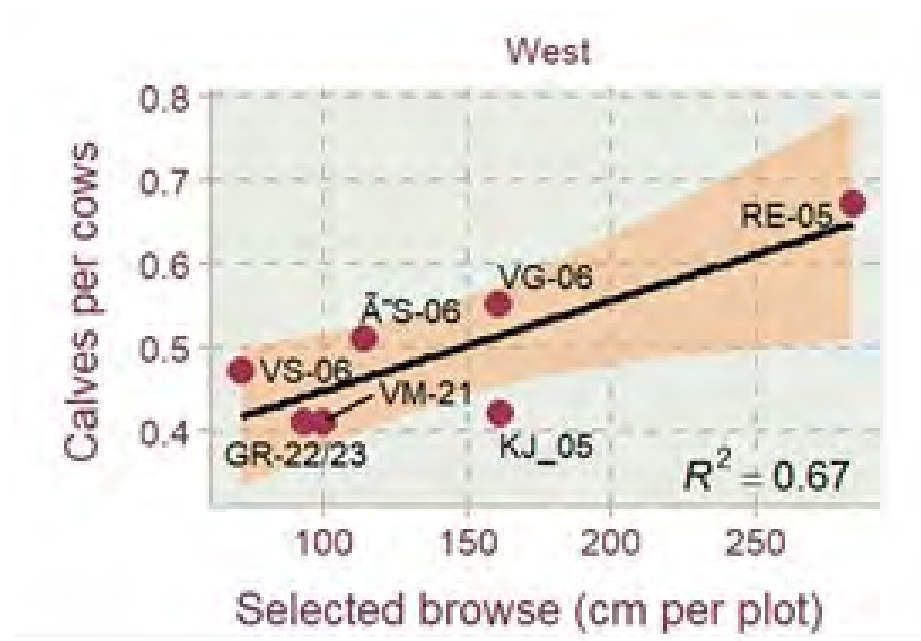

Endringer i habitatene påvirker beitetilgangen

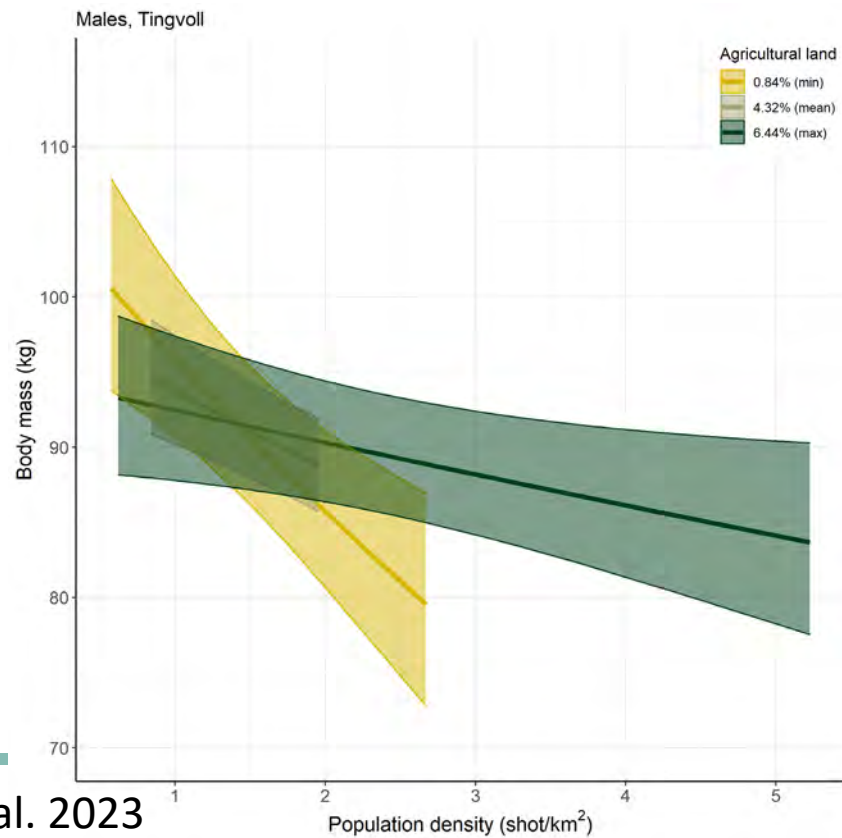
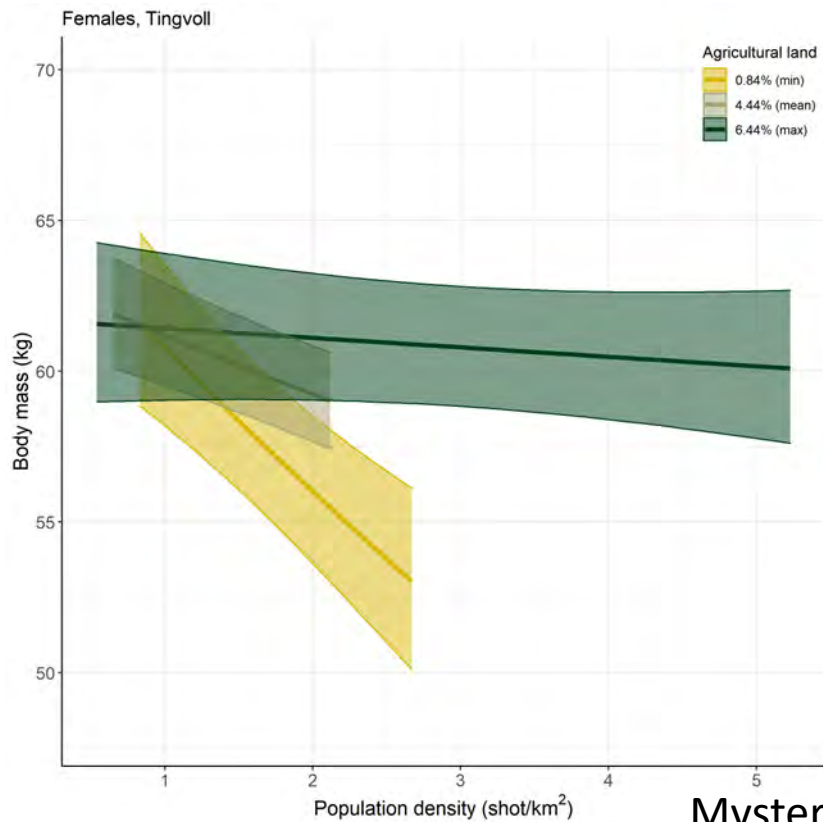
- Endringer i skogen
  - Mer voksen og tettere skog, mindre ungskog
  - Mindre variert skog, mer kulturskog
  - Mer blåbærlyng
  - Kronisk høyt beitetrykk i mange områder på viktige beiteplanter
  - Noe økt beitetrykk (på beitetrær) de senere åra

Rekruttering av kalv kan knyttes til beitetilgangen

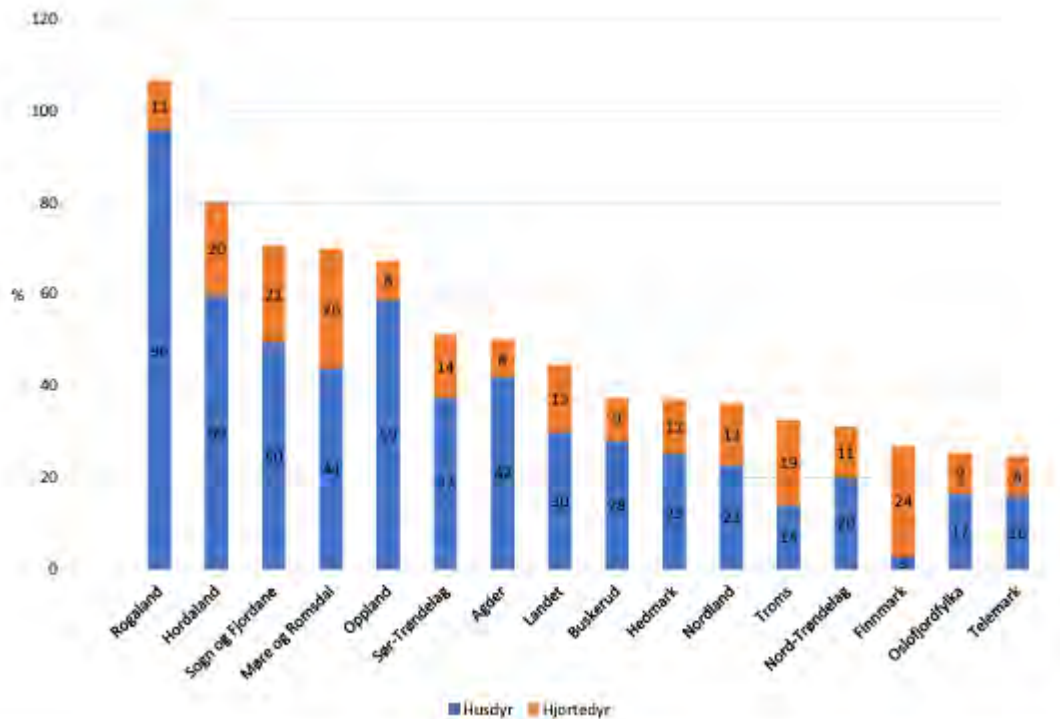

Hjorten nyter i større grad innmarka

Beitetrykk i utmark i 2019 målt i prosent av tilgjengelig beiteressurs for husdyr

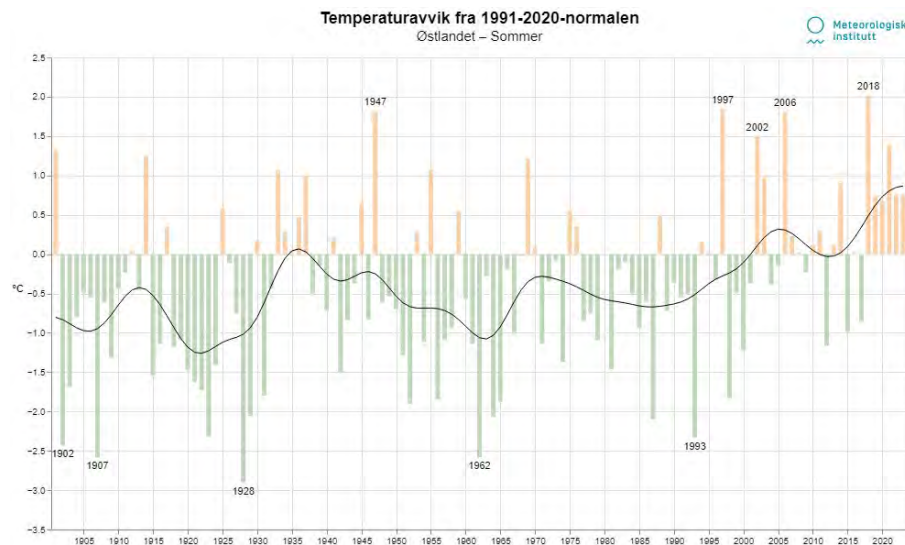
Endringer i habitatene påvirker beitetilgangen

- Nedbygging og oppsplitting av beiteområder (habitatfragmentering)
  - Hytter
  - Veier og infrastruktur
- Endringer i arealbruk og ferdsel – påvirker elgens områdebruk

Klimaendringer

- Økte temperaturer
  - Gjelder hele året
  - Flere dager over 20 grader
- Økt nedbørsmengde
  - Mer intens nedbør

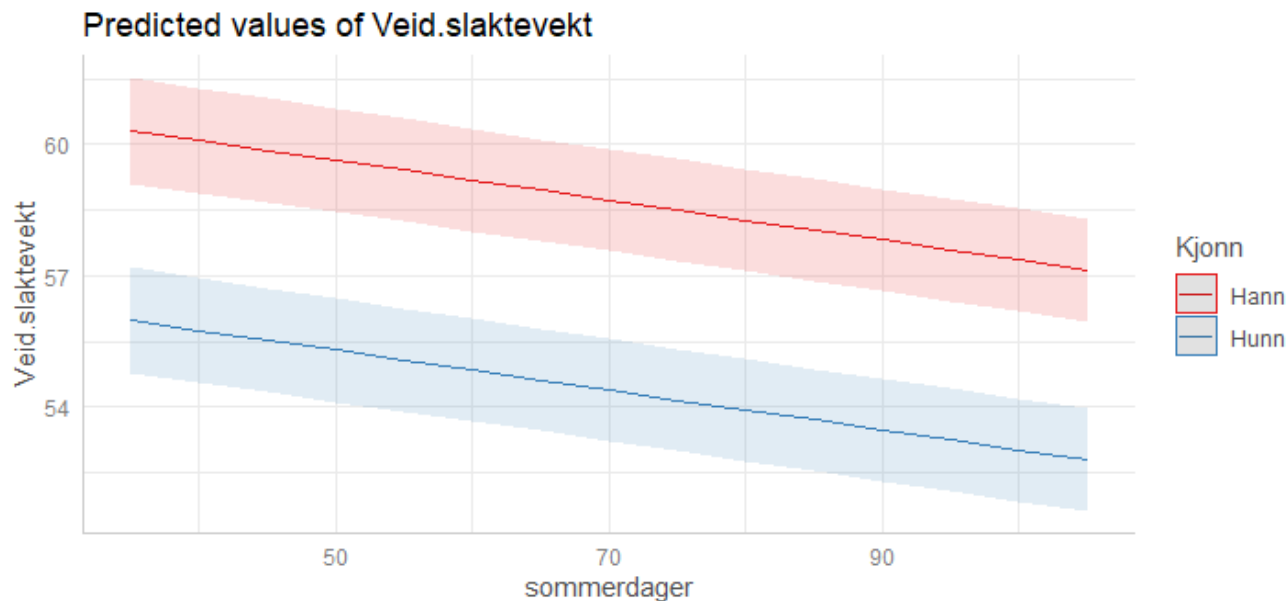
Effekter av klimaendringer

- Økte temperatur
  - Varmestress om sommeren
  - Tidligere vår – Mismatch plantevekst vs behov for energi
  - Kortere og/eller mildere vinter

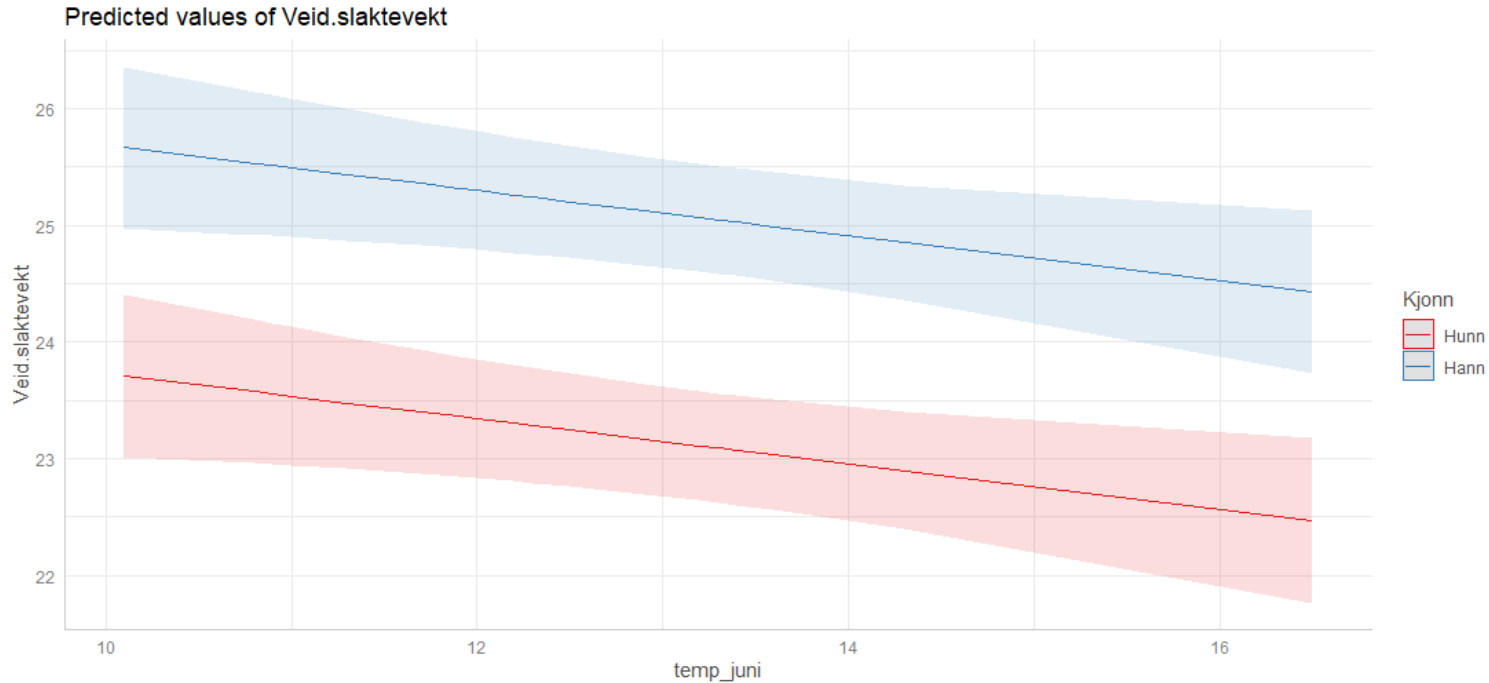
Foto: Endre Ofstad

Lavere vekter med økende antall sommerdager

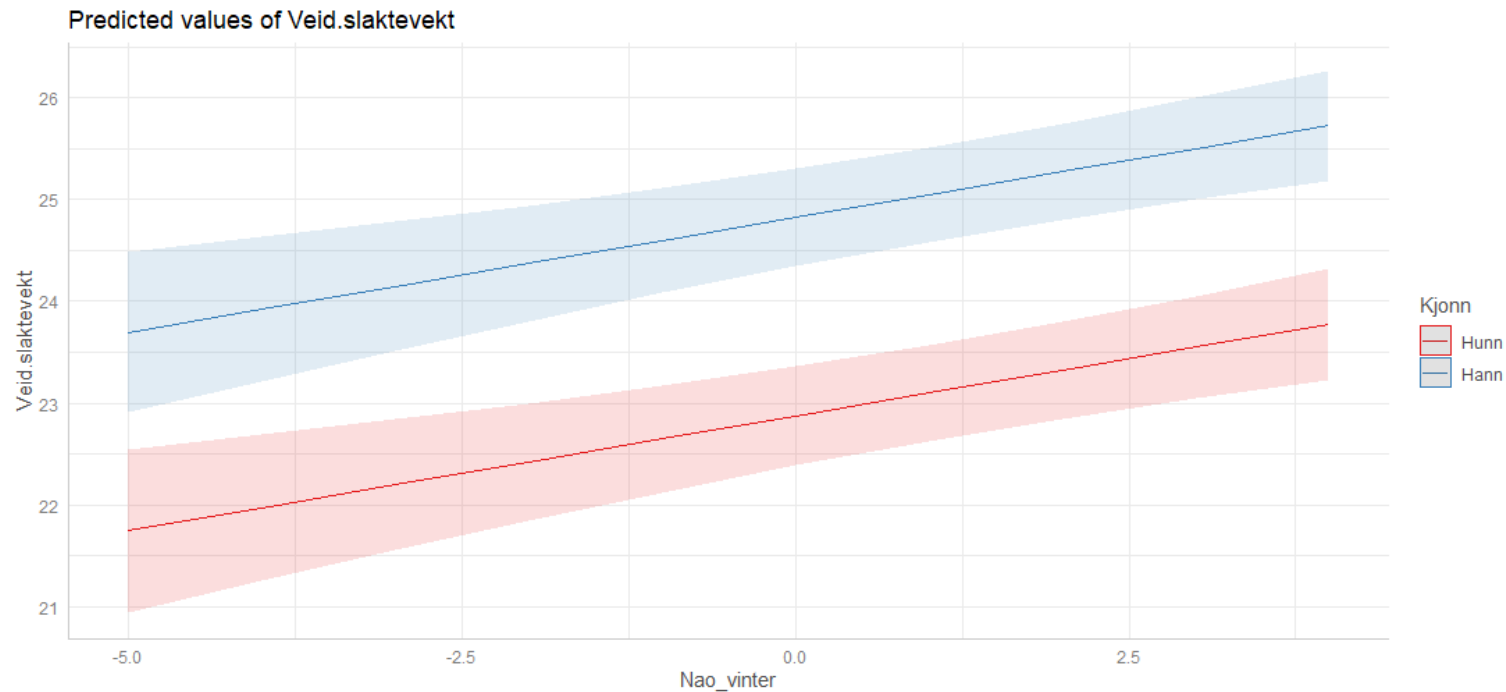

Sommerdager
= antall dager i
løpet av året
over 20 grader
i makstemp

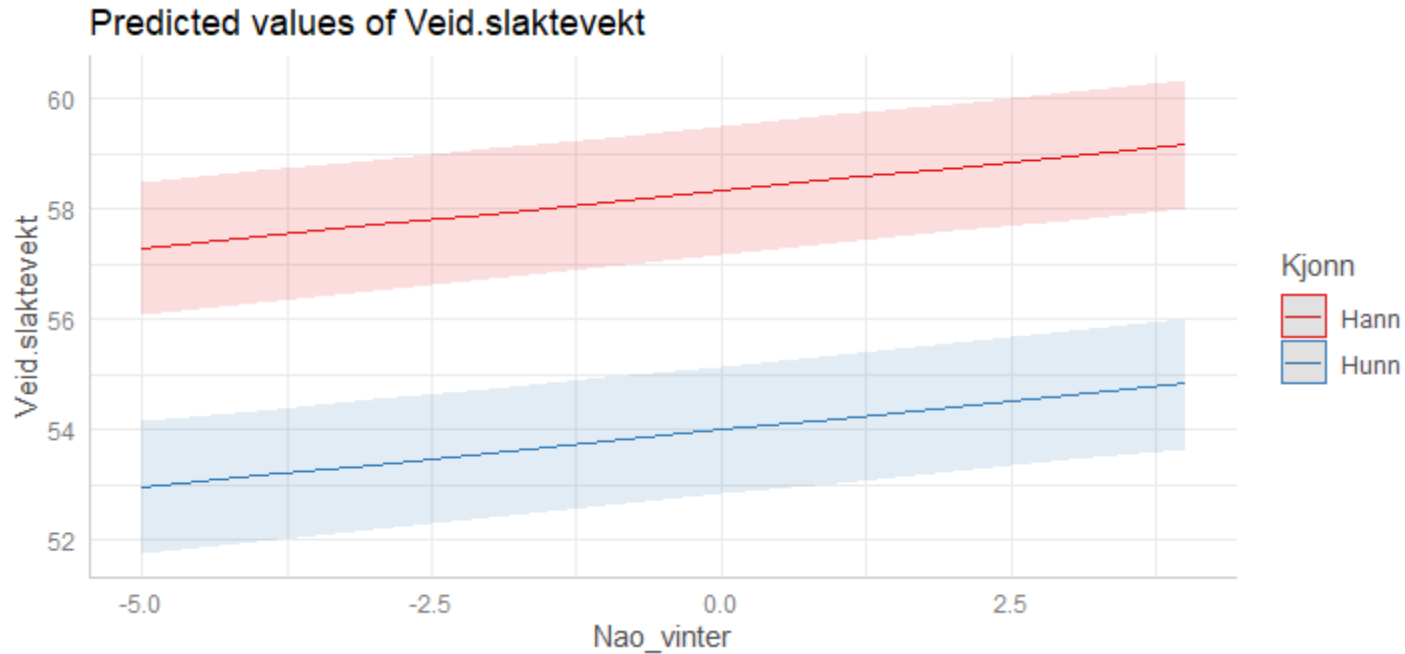
Økt vekt etter en kjølig juni (og nedbørsfattig)

Økt vekt etter en mild vinter

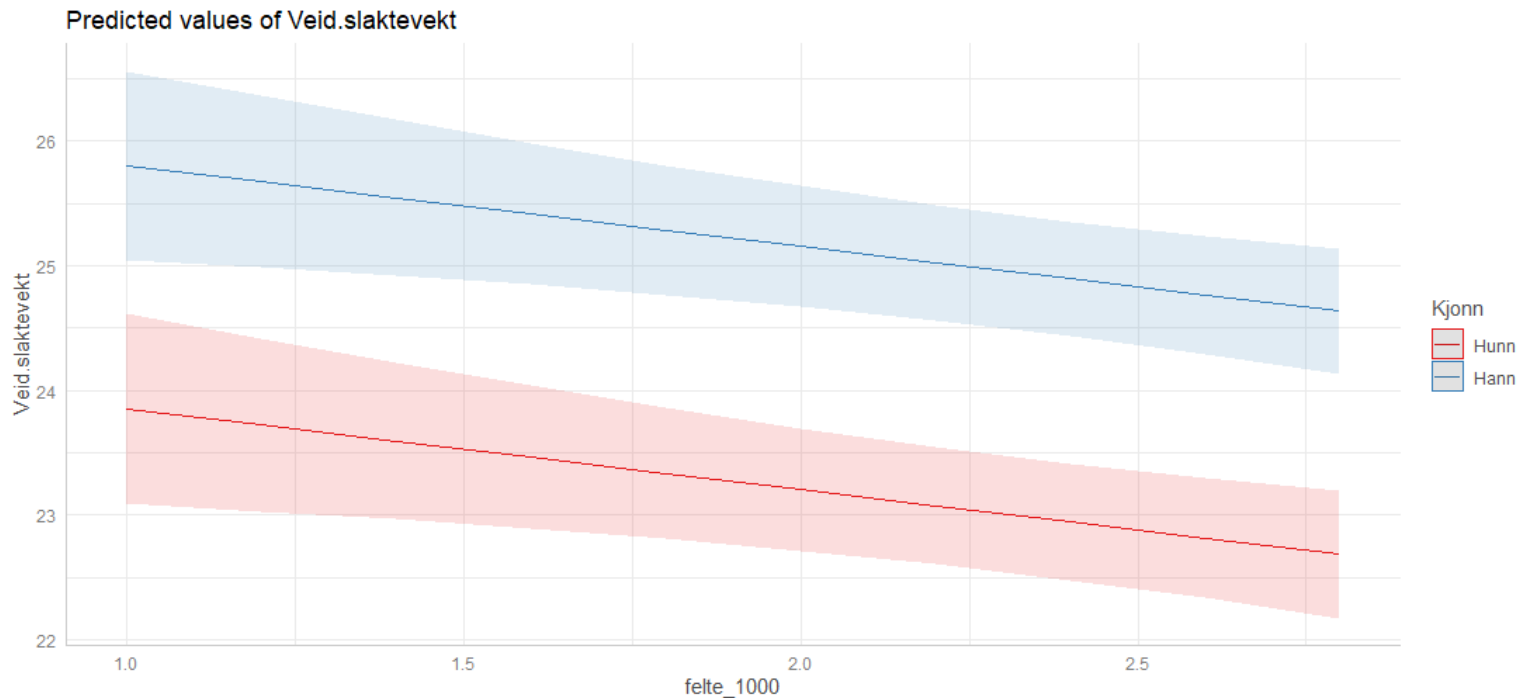

Økt vekt etter en mild vinter

Nedgang i vekt med økende bestandstetthet

Effekter av klimaendringer

- Økte temperatur
  - Varmestress om sommeren
  - Tidligere vår – Mismatch plantevekst vs behov for energi
  - Kortere og/eller mildere vinter
- Mere parasitter
  - Flått – anaplasma
  - Hjortelusflue
  - Endoparasitter

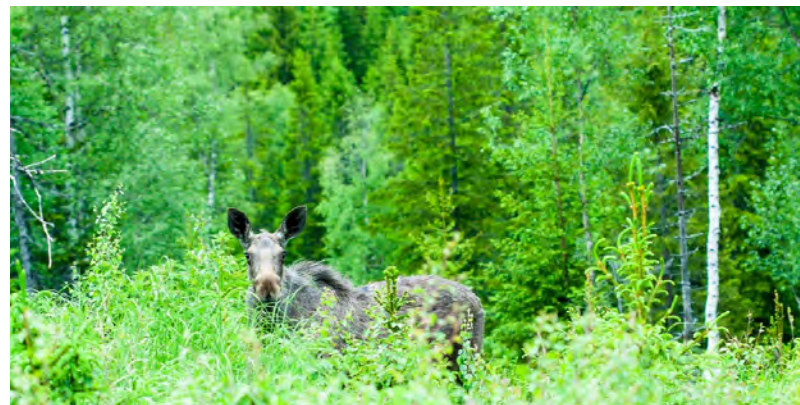
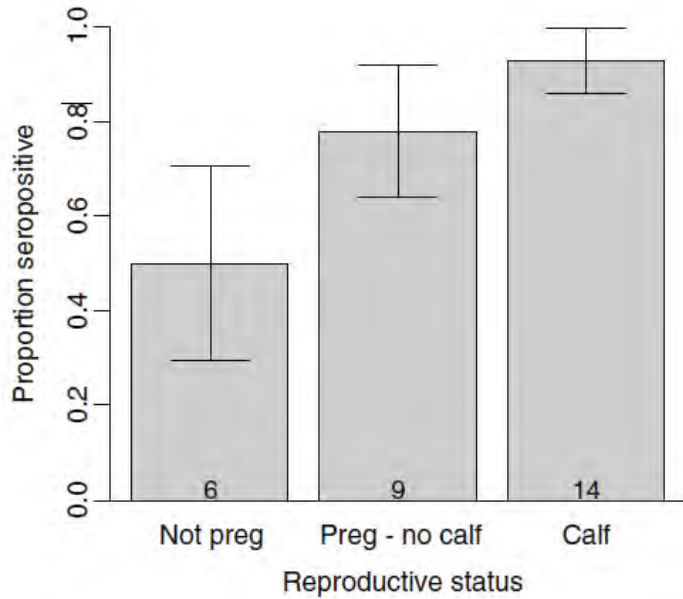

Foto: Endre Ofstad

Anaplasma påvirker kalverekrutering hos elg

Hjort og elg!!

Konkurransse eller fredelig sameksistens?

Utnyttelses - konkurranse

3 forutsetninger:

1. Overlapp i habitatbruk
2. Overlapp i diett
3. Ressurser er begrensende

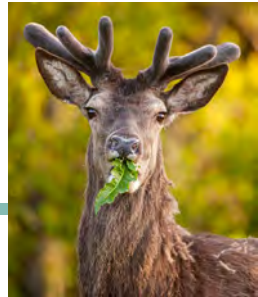
Konkurransen må ha en effekt på reproduksjon og dødelighet.

Diett-overlap Hjort vs elg

Sommer 22 %

Vinter 32 %

(Mysterud 2002)

Har vi mulighet til å påvirke utviklingen?

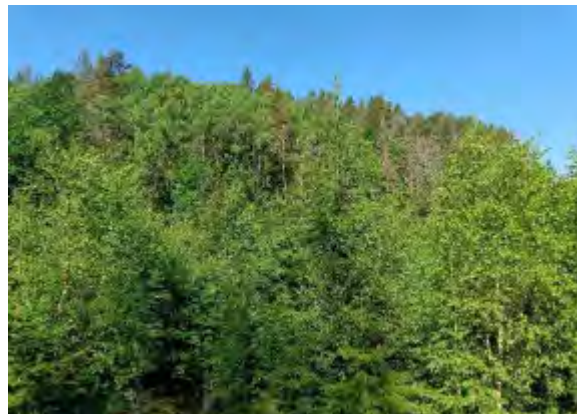
- Unngå for høy bestandstetthet
- Fokus mot riktig uttak
  - Ta ut små kalver og ungdyr, og for så vidt små dyr i alle aldre
  - Gunstig snittalder hos hodyra
  - Sørge for nok hanndyr og en gunstig snittalder
- Unngå oppsplitting av leveområder og skogarealer
- Se på tetthet av alle beitedyr samlet, ikke bare elg

Har vi mulighet til å påvirke utviklingen?

- Fokus på viltvennlig skogpleie
- Hold skogen mer lysåpen og sjiktet i alle aldre
- Overbeite i tre- og busksjiktet tar gjerne tiår å reparere

Oppsummering

- Vi vet en god del, men mangler et helhetlig bilde av mekanismene
- **Beitetilgangen** er hovedmistenkt, men den har sannsynligvis **flere** medsamsvorne!

***The winner takes it all, the loser standing
small!***

(Andersen & Ulvæus 1980)

Takk for oppmerksomheten

